ԱՒԵՏԱՐԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ, ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ 40. ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29, 1887 ԹԻՒ 44.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Եր֊ես
Թագուհին Աղթամբը	345
Սուրբ Բնաւ Զկրնար Պաշտպանուիլ	345
Նաւապետին Հաւատքը	346
Արեւմուտեան (Ոտանաւոր)	346
Մորմոնք	346
Աւետաբեր 1888ի Համար	347
Բնակեալ Աշխարհներ	347
Թանչք կամ Որովայնալուծութիւն	348
Զինուորական Շուներ	348
Փշրանք	349
Նամակներ	349
Հանդէս Քաղաքական	351
Արժէք Դրամոց	352

ԱԻԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ կը հրատարակուի ամեն Շաբաթ օր։

Տարեկան գինն է ամեն տեղւոյ համար, 2 Մեճիտիյէ, վեց ամսեայն՝ 1 Մեճիտիյէ, կանխիկ, եւ հատը 40 փարա։ Թղթատարի ծախքը թմբագրութեան վրայ է։

Թմբագրութեան վերաբերեալ նամակներ պարտին ուղղուիլ առ Մր. Հ. Ս. Պարնըմ։

Բաժանորդագրութեան եւ թղթատարութեան պատկանեալ ամեն գրութիւնք պարտին ուղղուիլ առ Մր. Ո. Ո. Բիբ, Ամերիկան Թան, կ. Պոլիս։

Ամերիկայի Միսիոնարաց Ընկերութեան կողմանէ՝
Ձ. Ռ. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՕՆԱՏԵՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, ՏՆՕՐԵՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ

ՔՍԱԿԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

Քանի մը տարի առաջ երկու նաւաստիներ ծովեզերեայ քաղաքի մը առջեւ կէս օր ալեձակուրդ կ'ընէին թիաքարշ մակոյկի մը մէջ։ Մինչ այսպէս կը զբօսնուին, փոթորիկ եղաւ, մակոյկը կխուվ չափ լեցուեցաւ ջրով եւ տարուեցաւ ծովուն բացերը հակառակ անոնց մեծ աշխատութեան ծովեղրէն չհեռանալու համար։ Ծանրակշիռ վիճակի մէջ գըտնուելով՝ նաւաստեաց մին ըսաւ իւր ընկերին, "Ձիմ, կրնա՞ս աղօթք ընել։" "Ոչ, այլ միայն կրնամ ըսել տղայոց աղօթքը որ կը սկսի 'Հիմա ես որ պառկիմ պիտի' բառերով, և այս այնպիսի բան մը չեմ ուիր որ յարմար ըլլայ ըսել հիմա։ Բայց, Ձորճ, երդ մը չե՞ս կրնար երգել։" "Ոչ, ես ուրիշ բան չեմ գիտեր բայց եթէ խմելու ժամանակ կանչուած խաղեր։"

Նոյն տեն փոթորիկը կը սաստկանար հետզհետէ և անոնք ուելի կը հեռանային ցամաքէն։ Ի վերջոյ իրենց յուսահատ նեղութեան մէջ, ըսաւ առնոնցմէ մին. "Ես դիտած եմ որ եկեղեցւոյն մէջ պաշտամունք աւարտման ժամանակ ժողովրդեան մէջ մնակ կը պատահնեն կամաւոր նուէր հաւաքելու համար. մենք ալ հիմա այնպէս ընենք։"

Ասոր վրայ ձորճ քսակը պարպեց իւր գլխարկին մէջ, և յղկօրէն իրեւ դարձ պաշտամունք՝ թերաւ գլխարկը ձիւի, որ իւր բոլոր ստակը նետեց անոր մէջ, և ակնածութեամբ դրաւ գլխարկը նաւակին յետակողմը, և յետոյ այս երկու նաւաստիները նոր քաջալերութեամբ և ուժով քաշեցին իրենց թիերը և այնպէս յաջողութեամբ որ չուտով հասան ծովեղրը։ Երբ ցամաք ելան նաւաստիքը, դայլն ամենէն մօտ բնակող երեցին տունը, պատմեցին անոր թէ ինչ պատահած էր իրենց, և գլխարկին մէջ իրենց հանգանակած այն ստակը յանձնեցին անոր բարեպաշտակ դործի մը դործածելու համար։

Բարոյական. Աղօթէ չրթունքով եթէ չրթունք կը խօսին սրտին լեզուաւ։ Եթէ կարող չես բառերէ աղօթք մը կազմել, աղօթէ սրտիդ մէջ Աւետարանին յաղողութեանն համար։ Եթէ սիրտը կ'աղօթէ, ձեռքը կու տայ ստակ։ Մեր աղօթից ճշմարիտ ըլլալը կը ճանչնայ Ամենադէտը ոչ թէ մեր նուէրներուն քան մեր ընկերացը՝ մեծ կամ փոքր լինելին, այլ մեր անձնուիրաբերութիւնին և սրտին ուրախութեամբ և յօժար կամօք տալին։

ՍՈՒՏԸ ԲՆԱՒ ԶԿՐՆԱՐ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԻԼ

Ճշմարտութեան և սուտութեան մէջտեղ կայ անհաշտելի տարբերութիւն. և անկարելի է որ արդարացնէ սուտը որևիցէ մարդ, որևիցէ տեղ, որևիցէ ժամանակ և որևիցէ պարագայից մէջ։ Սուտը ինքնին մեղք է։ Տանտրանեէին մէջ կամ անկէ դուրս հարկ չկայ մանաւանդ արդելիչ պատուէրով ցուցնել թէ սուտը մեղք է։ Սուտին մեղք ըլլալը հաստատուած էր Տանտրանեէին առաջ և նոյն կամ Աստուածաշունչը դրուելէն առաջ։ Սուտին մեղք ըլլալը կը հակադրի Աստուծոյ իրեւ Աստուած դոյ լինելէն։ Աստուած է ճշմարտութիւն, և ճշմարտութիւնն է Աստուածմէ։ Սուտ թիւնը չկրնար համաձայնիլ ճշմարտութեան հետ։ Աստուած ինքն ոչ կրնայ խօսել սուտ և ոչ վաւերացունել կամ արդարացունել սուտը։ Եթէ Աստուած խօսէր կամ արդարացուներ սուտը, այնատեն կը հաստատեր թէ ինք չէ ինչ որ է, և այդ պիսի բան մը անկարելի է թէ՛ բնապէս և թէ՛ բարոյապէս։ Կրնայ խնդիր ըլլալ թէ ինչ բան է սուտ, բայց չկրնար բանաւոր խնդիր ըլլալ սուտին մեղք ըլլալը։ Մարդ միշտ չէ պարտական յայտնել ճշմարտութիւնը, բայց միշտ պարտական է բնաւ չխօսիլ սուտ։ Մարդ իրաւունք չունի սուտ խօսիլ կամ սուտ թեամբ վարիլ դէպ այնպիսիս որ իրաւունք ունին իմանալ ամբողջ ճշմարտութիւնը։ Մարդ կրնայ իւր կարողութեան տակ ինկած ամէն միջոցներ, բայց է սուտէն, գործածել գործածելու համար ճշմարտութիւնն այնպիսեաց առջև որ չունին արդարացի իրաւունք յայտնել տալ անոր։ Բայց սահմանութիւնը միշտ և հանապազ մեղք է և ոճիր։ Բանն այսպէս ըլլալով՝ չէ վոյթ թէ ինչ կ'ըլլայ սուտը մերժելուն հետեւանքը։ Ձինք կրնար գործել չար ոտպէս դի բարին դայ։ Սուտը բնաւ չարդարանար ոչ փրկելու համար մեր կեանքը, ոչ փրկելու համար այլոյ կեանքը, ոչ փրկելու համար ազգ մը, և ոչ փրկելու համար տիեզերք մը, եթէ հնար ըլլար ընել զայս սուտ խօսելով։ Ով որ կը հաւանի խօսել սուտ առեւտրոյթ շահու մը համար, իւր սահմանութեամբ կը հակառակի Աստուծոյ որ է ճշմարիտ, և որ է ի բնէ ճշմարտութիւն և ոչ սուտութիւն։ Ցիտուս Քրիստոս կը քաշէ խարտեաշ գիծը ճշմարտութեան և սուտութեան մէջտեղ, երբ կը յայտարարէ թէ Սատանան սահմոն է և սուտին հայրը։ Ուրեմն Աստուծոյ զաւակ մը չկրնար սուտ խօսիլ։ Սահմոնը իւր սուտ խօսելովը հետեւող է Սատանային։ Աստուած կը բնայ ներել սուտը, բայց չկրնար արդա-

բացունել սուրը։ Ուրեմն բնաւ, բնաւ տարակոյս չկայ թէ ճշմարտութիւն միայն խօսել պարտական ենք ով որ ալ ըլլան անոնք որ կ'ըսեն թէ երբեմն ներելի է սուտ խօսիլ։

ՆԱԻԱՊԵՏԻՆ ՀԱՒԱՏՔԸ

Երբ վաճառքի մէջ մարդ կ'ընէ ամէն ինչ որ կրնայ, նորա հոգւոյն յատկութիւնը կը տեսնուի եղանակին մէջ որով կը դիմանայ և կը տակայ։ Վաճառքի ժամանակ անվեհերութիւնը մարդուն օրինակը երկչոտներն անգամ քաջասիրտ կ'ընէ։

Ասկէ մէկ երկու տարի առաջ Ամերիկայի արևմտեան լիճերը ուղղ ահաւոր փոթորիկ մը ժամանակ, Սիւփերիէր լիճը ըճին վրայ երթեւեկող չոգենաւ մը ապառաժուտ ծանծաղուտը նստաւ։ Նաւորդք կէս օրէն ետքին ժամ առաջ արթննալով տատիկ ցնցմանէն և քերուելու ձայնէն, վազեցին եկան տախտակամածին վրայ։ Ցանկարծ չոգենաւը իր մէկ կողման վրայ պառկեցաւ և մնաց այնպէս, բռնուելով և կաչկանդուելով ժայռերուն մէջ։ Տատիկ ցուրտը կը թափանցէր նաւորդաց մինչև ոսկորները, և ծովը կատաղաբար խաժժելով տախտակամածին վրայ՝ կ'ուզէր կը տանէր չատ մարդեր այր թէ կին։ Ուհաբեկեալներուն ճիչերը և յուսահատեալներուն հեծութիւնները կը լսուէին հողմոց և ալեաց գոռիւններուն մէջ։

Ասոնց մէջ մարդ մը կար հանգարտ։ Սա էր նաւապետ Մուր, որ կը պտըտէր ահաբեկեալ նաւորդաց մէջ, իր կեանքը վտանգի դնելով որպէս զի մեղմացնէր երկիւղները և ազատէր կոհակներէն ասրուելու վտանգի մէջ գտնուողները։ Որովհետև նաւատներէն չատերն արդէն ծովը ուղուած էին, առանձինն իր խոհ ձեռաք չատն մը պրկեց տախտակամածին մէկ ծայրէն միւսը, և մնացած նաւորդաց ցուցուց թէ ինչպես պէտք էր բռնէին զայն, և կը քաջալերէր զնոսա վստահացունելով թէ առաւօտեան լուսոյն ծագած ժամանակը իրենց օգնութիւն պիտի դար ծովեզրէն։

Մինչ կը կանգնէր ուեռնել թէ իւրաքանչիւր որ բռնած էր չունէին, ահաւադիկ հաղիւ կոհակ մը փլցուց էորձոնեց նաւավարին սենեակը, դեռին տապալեց նաև նաւապետը և թաղեց փլատակաց ներքև։ «Ես կորսուեցայ» ազաղակեց։ «Մնաք բարեաւ — չուանն առէք բռնեցէք։» Ուրիշ կոհակ մը առաւ տարաւ փլատակը, և ազատուեցաւ նաւապետը, բայց սա այնչափ վիրաւորած էր որ կարող չէր տախտակամածին վրայ բնակած տեղէն ելլել։ Եղաւ առաւօտ, բայց յուսացուած օգնութիւնը չեկաւ ծովեզրէն։ Քոլոը ցերեկը, մինչ փոթորիկը կատաղութեամբ կը դառար և կոհակները կը յարձակէին վտանգեալ չոգենաւին վրայ, նաւապետը կը խօսեր քաջալերական և զուարթարար խօսքեր յուսահատեալ հոգիներուն։

Մինչ խաւարը կ'իջնէր ալեկոծ ծովուն վրայ, ըսաւ, "Բարեկամք, եկէք աղօթք ընենք։" Եւ սկսաւ աղօթք ընել։ Տատապանայ ողջոյն այն դիչերուան մէջ կը լսուէր անոր ձայնը, սրտաբղխելով իր մօտ գտնուողները և օգնութիւն խնդրելով Աստուծմէ։ Երբ գարձեալ արեգակը ծագեց երկրորդ առաւօտը, օգնութիւն եկաւ անոնց։ Քանի մը նաւասակը որ ցատկած էին ծով՝ յաջողած էին լողալով երթալ ցամաք։ Ծովեզրէն չուան մը նետուեցաւ, և ողջ մնացողները, քառասունևուրթ ժամ մնհոուան վտանգի մէջ գտնուելէ ետքը, ազատուեցան։

Նաւորդք այնպիսի ազդեցութիւն մը ընդունեցին որ տպաւորուեցաւ անոնց վրայ առաւել քան որչափ իրենց կրած նեղութեանց և երկիւղներուն յիչատակը կը։ Եւ այս էր արդիւնք նաւապետին մեծ քաջութեան և դերազանց հաւատոյն։ "Եթէ նաւապետը չըլլար," ըսաւ նաւորդներէն մին, "մենք ամէնքս ալ պիտի յուսահատէինք և մեռնէինք մեր յուսաբեկութեան մէջ։ Կը տեսնէինք զնա տարածեալ տախտակամածին վրայ, վիրաւորեալ և անկարող ոտք ելլել, և սակայն կը խօսեր քաջալերական խօսքեր և կ'աղօթէր առ Աստուած վրկել դմեզ։ Կ'օրհնէինք զնա և չկարեցաւ մեր յոյսը։

ԱՐԵԱՄՈՒՏՆ

Կը թաւալի արեւն տակաւ առ տակաւ
Դէպ հորիզոն բլրոց եռեւ չիջանել,
Կու գայ պիչեր սեւ ու տխուր դիմակաւ
Երբ կը փայլին հաղիւ քանի մը աստղեր։

Եւ կը հնչենք մեք արեւու հետ խաղաղ՝
Յուսով՝ այգուն տեսնել պիրուն արչալոյս,
—Կ'ոզոզէ ալիւ լերանց զագաթն տակնուվար
Զարթնու մեր սիրտ, խայտայ ի սէր եւ ի յոյս։

Ո՜հ, կայ օր մը՝ երբ արեւու հետ եւ մեր
Պիտի մարի կենայ կայծը, պլպլուն,
—Ալ չը ծագիր անցուն արեւ, եւ ոչ Սէր
Եւ ոչ եւս է Աչքարհ, եւ ոչ իւր անուն։

Ցայժմ Յի՛սուս, յաւէրժութեան գուռ արեւ,
Ծագէ՛ հոգւոյս խաւարտնած ձորին մէջ,
Զի գուռ ես լոյս եկեալ յաչխարհ, արդարեւ
Սիրոյդ արեւ է միտաման եւ անչէջ։

Դալաթիա, «Բէմի» Յ. ՏՈՍՏԵՆ

ՄՈՐՄՈՆՔ

[Խմբագրական]

(Շարունակութիւն)

Մորմոնականութեան այն յատկանիշ, որ զառաջինն կը գրաւէ ուշադրութիւն, է բազմակնութիւն։ Մորմոնական բազմակնութիւն, որպէս պիտի ցուցընենք այս յօդուածով, ունի ղղուելի յատկութիւններ, որք մանաւանդ կը վերաբերին այդ դրութեան, եւ հետեւապէս կրնանք զատապարտել զայն առանց հետազօտելու ուրիչ ցեղից բազմակնութեան դրութիւնները։

Այդ բազմակնութիւն դարչելի է, վասն զի այն մարդ, որ կը կոչէր ինքզինք սուրբ մարգարէ մը, եւ կը կեղծէր հաղորդակցութիւն ունենալ նոյն իսկ Աստուծոյ հետ, ներմուծից զայն, որպէս արդէն ըսինք, իւր անձնական տուիանքը յագեցունելու համար։ Մորմոնի Մատեանը կ'ըսէ, «Վասն որոյ, Ես, Տէր Աստուածս, պիտի չթողուի որ այս ժողովուրդը հին ժամանակի ազգաց նման գործէ։ Վասն որոյ, եղբայրներս, լսեցէք ինձ, եւ առանձ դրէք Տէրոջը խօսքին։ Վասն զի ո՛չ ոք ի ձեզ պիտի առնու աւելի քան մէկ կին, եւ հարճեր պիտի չունենայ։» Սակայն երբ այդ սուրբ անձի տուիանքը գօրացաւ՝ Պօղոսի, Աստուծոյ այն ճշմարիտ ծառային նման փոխան իւր մարմինն ընկճելու, ճօղէք Սմիթի հակառակ գործից նոյն իսկ այն յայտնութեան, զոր գաւանեցաւ ընդունել յերկինից։

Բայց քան զայս յուեդոյն նիւթեր կան պատմելու։ Մր. Տիքսըն, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց ընդհանուր գաւազապետն ի Եութահ, ճառի մը մէջ ըսաւ, «կրնամ յուշը նել ձեզ ի Եութահ վայր մը, յորում մարդ մը կը բնակի երեք քոյրերու հետ եւ զիւրաքանչիւր քոյր կը կոչէ իւր կինը։ Երեքէն ալ զաւակներ ունեցած է, եւ ամենքին կը բնակին միեւնոյն յարկին ներքեւ։ Իրը քարընկէց մը միայն հեռու մեր հաւաքուած տեղէն, կրնամ նաեւ յուշընել ուրիչ վայր մը, յորում այլ անձ մը նոյն յարկին ներքեւ կը բնակի մօր մը, նորա դստեր եւ նաեւ նորա թոռան հետ, ու կը կոչէ իւրաքանչիւրն ի նոցանէ, կին նուիրական անուամբ։ Եւ իւրաքանչիւրէն որդիներ ունեցած է։ Ինչ կը խորհիք այսպիսի օրինակաց արդեօնց նկատմամբ։»

Սակայն, Մորմոնականութեան ներքեւ, կանանց տարբերութիւն տատ կանգ չտանուր։ Սա կ'ուսուցանէ թէ հինգ մը մատաքը յերկին կարելի է միայն, եթէ այս վերջինը Մորմոն «սուրբի» մը կինն ըլլայ։ Ցորժամ այդ «սուրբ» մանէ յարքայութիւն, եթէ այդ կինն կը վերաբերի նմա, պիտի թողուն նմա հետեւիլ նորա ուղեկցաց խումբին։ Կին մը չկրնար նոյն իսկ մեռելներէն յարութիւն առնուլ, այլ միայն առն միջոցաւ։ Դիւրին է տեսնել թէ սա ո՛րպիսի տատիճանաւ կը նուաստացունէ զկին։ Իգական սեռն եւս ունի բնական տատուածապարգեւ փափաքն անմահութեան, բայց ո՛ւ ե՛ կին կրնայ յուսալ այդմ միայն, եթէ մեռնի իրը Մորմոնի մը կինը։ Եթէ կինը նեղացունէ այրը, այս վերջինը կրնայ լուծել ամուսնութիւնն, եւ յայժամ նա յաւիտեանս պարտի կորնչիլ, թէ որ ուրիչ Մորմոն մը չառնու զնա ի կնութիւն, ուստ չկրնար յուսալ այդ կին եթէ ծերացած է։

Ըէմպալ, Մորմոնականութեան երկուտատան առաքելոց մին, ըսաւ. «Ըստ իս նոր կին մը առնուլը, նոր կով մը առնուս չափ թեթեւ գործ մ'է։ Եթէ կ'ուզէք հաստատել արքայութիւնը, պարտիք առնուլ աւելի քան երեք կիներ։» Պրիկըմ Եընկ, Սմիթին յաջորդն իրը պետն եկեղեցւոյ, ըսաւ, «Եթէ կանայք չհպատակին բազմակնութեան, պարտին յաւիտեան դատապարտուիլ։» Եւ Մորմոն Առաքելոց կոչմանէ իւրեանց հետեւազոց արուած իրաւան է, «Անօթի Թողուցէք եւ ծեծեցէք զանոնք, եթէ հարկ դատէք հպատակեցունելու համար զնոսա։» Արդարեւ, Մորմոնականութեան վարիչները կը յայտարարեն թէ ամուսնական անհատատարմութիւն գրեթէ անծանօթ է ի Եութահ, բայց այս հաղիւ հաւանական կրնայ ըլլալ այնպիսի անձանց մէջ, որք կը նային կանանց վրայ, իրը «կովերու»։ Ինչպէս Տր. Զէմպըր-

լէյն, Երիցական առաջնակարգ կղերը, կ'ըսէ. «Ամբողջ մարդկային կեանքը ծագումնած է վաւաշոտութեամբ։ Ամուսնալուծումնութիւնք կը թոյլատրին եւ անուանական ամուսնութիւնք կը կնքուին այնպիսի աղատութեամբ, որով մարդ մը կրնայ դնել եւ ծախել հասարակութեան չուկային մէջ։ Մանաւանդ յայտնութիւնք կու գան լրացունել սպառնալեաց եւ հրապուրանաց դարչելի գործածութիւնը։ Կրօնը առիանայ գոհացում կը մատուցանէ։ բոլոր սուրբ բաները նուաստացեալ են ի միութեան ամէն պիղծ բաներու հետ։» Կրնայ բան մը աւելի նողկալի ըլլալ Քրիստոնէի մը ականջներուն, քան Մորմոնական պահանջը թէ Յիսուս Քրիստոս բազմակին մ'էր, եւ թէ կը չարունակէ այդպէս ըլլալ յերկինս։

ՅԱմերիկա, որ, Թերեւս, աւելի ազնեցաքան ո եւ է ուրիշ երկիր կանանց բարձրացման համար, եւ յորում, լաւագոյն չրջանակաց մէջ, կին եւ մայր բառերը կը նկատուին գրեթէ նուիրական բառեր, Մորմոնականութեան այս վարդապետութիւնը կը նըկատուին զզուանօք եւ ցասմամբ։ Ամերիկացիք կը հարցընեն թէ ինչո՛ւ աչխարհիս բոլոր երկիրներէն իրենց վայրը պիտի անպատիւ գործուի այսպիսի պղծութեամբ։ Անչուշտ ամէն Մորմոնք բազմակին չեն, վասըն զի բնութիւնը կ'արգիլէ զայն։ կ'ըսուի թէ 6,000է աւելի Թուով մարդիկ կան իբր Մորմոնական եկեղեցւոյ անդամ, քան կիներ, եւ ինչպէս բոլոր աչխարհի մէջ, անդ եւս աւելի Թուով արուներ կը ծնին, քան էգեր։ «Մեր Երկիրն» անուանեալ գրքին հեղինակը կ'ըսէ թէ տասը Մորմոններէ մին միայն բազմակին է, բայց այս տասներորդը կը պարունակէ բոլոր առաքեալներն եւ վարիչները։ Եթէ ոք կը բաղձայ մանաւանդ արքունեաց, պարտի բազում կիներ առնուլ։ Անտարակոյս, սա յոյժ առաւել ձեռասքեր մոլորութիւն մ'է, քան միւս ծայրայեղութիւնն, որ կը պատուիրէ թէ, եթէ մարդ մը կ'ուզէ յոյժ սրբանալ, պարտի կին չունենալ, այլ երթալ եւ քնակիլ մենաստանաց մէջ։

Մորմոնականութեան մի քանի այլ վարդապետութիւնները կը քաղնք Տր. Չէմպըրլէյնի քանախօսութենէն, զոր մեր առջեւ ունինք։ Տր. Չէմպըրլէյն հետագայ յառաջ կը բերէ նոցա «Բանալի Աստուածաբանական Գիտութեան» անուանեալ գրքէն։ «Կ'ընդունինք աստուածներու ընտանիքի մը գոյութիւնը, կամ ուրիշ խօսքերով, գոյութիւնն այնպիսի արարածոց, որք մոյ եւ ոսկերաց մարմնական խորաններ կը կրեն եւ մարդկային կազմութիւն ունին, սակայն այնպէս կազմակերպուած են, որ ընդունակ են յաւիտենական կենաց։ Աստուածոյ Մեծ Ժողով մը, որոյ կառավարութիւնը յանձնուած է Նախագահին, կը կազմէ կարգադրիչ եւ ստեղծիչ զօրութիւնը։» Տր. Չէմպըրլէյն տեսած է Պրիկըմ Եընկի խօսքերն, որոց հարազատութիւնը վկայուած է այս վերջնոյն կողմանէ, եւ յորս նա կ'ըսէ, «Ադամ մեր հայրն է ու մեր Աստուածն, եւ միակ Աստուածն, որոյ հետ յարաբերութիւն կրնանք ունենալ։» Մորմոնաց պետերը կը պահանջեն թէ իրենք եւս պիտի ըլլան աստուածներ երկնից մէջ։ Հաւանականաբար Մորմոնք կը գործածեն Աստուած բառն ստորնագոյն նչանակութեամբ, վասն զի չեն ուրանար մի եւ գերագոյն Էհովային գոյութիւնը, սակայն այսպիսի խօսքեր բազմաստուածութեան խմաստ մը կ'ընծայեն։

Իւրեանց վարդապետութիւն կ'ուսուցանէ թէ մկրտութիւն կը մաքրէ դիմէ ի մեղաց, եւ ատ Մորմոնք կը միանան մեղ ծանօթ ոմանց հետ։ Յորժամ Մորմոն մը մկրտուի անձի մը վոխարէն, որ մեռած է տգէտ մնալով ըրքազան հաւատքին, այդ անհատին վերը կութիւնը կ'ապահովէ։ Իւրեանց եկեղեցականութիւն երկուքի կը բաժնուի։ մին վերաբերութիւն ունի հոգեւոր գործոց, եւ Մելքիսեդեկեան եկեղեցականութիւն կը կոչուի, իսկ միւսը աչխարհային գործոց հետ կը զբաղի, եւ կը կոչուի Ահարոնեան եկեղեցականութիւն։ Այս երկու կղերական դրութեանց վրայ պիտի խօսինք յաջորդ չաբաթ։ Նաեւ կը Թուի թէ Մորմոնք կ'ընդունին արեամբ քաւութեան վարդապետութիւնն, այսինքն թէ կան որոշ մեղքեր, զորս ոչ ոք կրնայ քաւութիւն Մորմոնական եկեղեցւոյ, որք միայն կրնան քաւութիւն մեղանչողին արեան Թափուելովը։ Պրիկըմ Եընկ կ'ըսէ, «Կրնամ պատմել ձեզ բաղում օրինակներ, յորս մարդիկ արդարութեամբ մեռցուեցան իւրեանց մեղաց քաւութիւն գտնելու համար։ Հաւանական չէ, որ բաղում այսպիսի սպանութիւնք այժմ պատահին, վասն զի վտանգ կայ որ կառավարութիւնը իմանայ դայնս եւ պատժէ յանցաւորները, սակայն ընդհանրապէս կը հաւատացուի թէ այդպիսի սպանութիւնք յաճախ կը պատահէին անցելոյն մէջ։ Ի Եութահ, վերջերս մեռաւ անձ մը, որ «Աստուծոյ վրիժառուն» տիտղոսին նման տիտղոս մը կը կրէր։

Կանանց վիճակին նկատմամբ խօսուած ատեն պարտ էինք ըսել թէ բոլոր ամուսնութիւնք, որպէս զի օրինաւոր ճանչցուին Մորմոնաց մէջ, պարտին կատարուիլ Սզի Լիճ Քաղաքը, Շնորհաց Տան մէջ։ Եթէ այր եւ կին յարին Մորմոնականութեան, նոքա պարտին ամուսնանալ կրկին։ Եւ ամուսնական արարողութիւնք զորս լսեցինք զայնս տեսանելու պատեհութիւն ունեցող անհատէ մը, այնպիսի բնութիւն մ'ունին, որ համեստութիւնը կ'արգիլէ մեզ անցունել զայնս Աւետարանի սիւնակաց մէջ։

(Շարունակելի)

ԱԻԵՏԱՐԵՐ 1888ի ՀԱՄԱՐ

Երկու տարի յառաջ, Կայսրութեանս մէջ դանուող մեր գործակալաց դրեթէ ամենուն խորհրդակցութեամբն, ընդարձակեցինք մեր Թերթի իւր առջի պարունակութենէն կէս աւելի, եւ նոյն ժամայն բարձրացուցինք բաժանորդագրութեան դինը 30 դահեկանէ 40ի։ Փոփոխութիւնը գոհացուցիչ Թուեցաւ, վասն զի 1886ի մէջ աւելի Թուով բաժանորդներ ունեցանք, քան նախորդ տարւոյ մէջ։ Սակայն միտքս բաժանորդաց Թիւն առաւել եւս աճելու, ուստի կը սպասէինք ներկայ տարւոյ մէջ, այդ Թիւ նուաղում մը կրեց, եւ նոյն տուն ժողովրդեան աղքատութիւնն աւելի ծանրացաւ։ Հանդէպ երաշտութեան, մարախոց, հրկիզութեանց եւ այլ չարեաց, որք այցելեցին այս երկրի դանազան մասերը, դժուար է յուսալ թէ այնպիսեաց Թիւն, որք պիտի զգան զինքեանս կարող եւ յօժար վճարելու 40 դահեկան լրագրոյ մը համար յառաջիկայ տարի, պիտի բազմանայ։

Իրաց այս կացութեան ի տես, խորհեցանք թէ մեզ համար ամենալաւ հետեւելի ընթացքը ոճն է։ Յօժար չենք վերածել մեր Թերթի իւր նախկին մեծութեան, վասն զի մեր փափաքն է ընել զայն լաւագոյն իւրաքանչիւր տարի։ Ուրիշ միջոցներ Թելադրուեցան մեզ, բայց ատոնցմէ եւ ոչ մին կը Թուէր մեզ ազատ ըլլալ ծանր առարկութիւններէ։ Վերջապէս վստահելով մեր բոլոր բարեկամաց դործակցութեան վրայ, օգնելու մեզ մեր ջանից մէջ, որպէս զի մեր բաժանորդաց Թիւն բազմանայ եւ ազատինք ծանր կորուստ կրելէ, որուչեցինք համարձակ քայլ մատնուլ։

Աւետաբերի ձաւալը պիտի ծայ նոյն սրպէս այժմ, և ջինը պիտի նուաղի տարեկան 40 դահեկանէ 30 դահեկանի, աբձաթ դրամ։

Որպէս մինչ ցարդ, 10 առ հարիւր զեղչ մը պիտի հատուցուի, եթէ մինչ հասցէի զրկուած Թերթերու գինը 100 դահեկանէ աւելի ըլլայ, եւ երբ այդ դումար 300 դահեկանն անցնի, Աւետաբերի աւելի օրինակ մը ձրի պիտի զրկուի նոյն հասցէին։

Պիտի չարունակենք իւրաքանչիւր Թերթի մէջ երկու էջէ բազկացեալ չաբաթուան քաղաքական լրոյ հանդէս մը ներկայել մեր ընթերցողաց։ Նաեւ կ'առաջադրենք յաբիլ գործնական նիւթոյ մը վրայ ամէն չաբաթ խըմբագրական մը զրելու մեր սոլորութեան, եւ մեծ հոգ տանիլ ուրիշ աղբիւրներէ մեր ստացած յօդուածոց ընտրութեան մասին։

Աւետաբերի կրօնական եւ խառն մասանց մէջ, պիտի ջանանք ամենալաւ աղբիւրներէ յօդուածներ քաղել, եւ պիտի պահինք ընտիր զանազանութիւն մը։ Գիտենք թէ ճաչակներ կը տարբերին, սակայն պիտի հրատարակենք ոչինչ, որ, ըստ մեր դատողութեան, չարժեր կարդալ։ Մեր խառն նիւթոց մասը պիտի պարունակէ առողջապահական, գիտական, պատմական եւ կենսագրական յօդուածներ։

Կը յուսանք թէ Աւետաբերի Թղթակցութեանց բաժինը խիստ ընտիր պիտի ըլլայ այս տարի։ Խնդրեցինք գուչեհներու ուսուցիչներէ, հովիւներէ եւ ուրիշ անձերէ օգնել մեզ, եւ արդէն ոմանցմէ հաւանութեան պատասխաններ ստացած ենք։ Եթէ վստահ ըլլանք թէ, ճիշդ ի՛նչ տեսակ հրապարակի եւ սակարանի գնոյ ցուցակներ մեր բաժանորդք կը փափաքին տեսնել Աւետաբերի մէջ, պիտի չանանք ներկայել զայնս մեր ընթերցողաց։ Տիար Հրանտ Քիւրէղճեան, Հայերէնի մեր թարգմանիչը, կը մեկնի յօտար երկիր, ուրկէ կը յուսանք թէ նա պիտի հաճի երբեմնակի դրել մեզ Աւետաբերի մէջ հրատարակելի նամակներ։ Հայերէնի նոր թարգմանիչն, որ պիտի սկսի իւր դործ յառաջիկայ տարւոյ սկիզբը, նպատակ ունի Աւետաբերի լեզուն ընել պարզ եւ դիւրահասկնալի։

Տղայոց Աւետաբերը պիտի հրատարակուի ըստ առջնոյն։ Բանի մը ամիսներէ հետէ դադրեցուցինք հանելուկներու հրատարակութիւնը, խորհելով թէ տղայք ժամանակ մը դադար առնէ վերջ աւելի հաճութեամբ պիտի ընդունին այդպիսի հանելուկներ։ Վերջին հանելուկին պատասխաններն այնչափ բազմաթիւ էին, որ տեսանք թէ չէինք կրնար հրատարակել զամենեսին այդ Թերթին մէջ։ Վերջին կը թելադրենք մեր բարեկամաց, որք կը բաղձան օգնել տպադրչ սերունդին կըրթութեան, զրկել սակ Տղայոց Աւետաբերի Թերթերու համար, որպէս զի այդ Թերթեր զրկուին իւրեանց յարմար համարած հասցէներու, եւ տարածուին աղքատիկ տղայոց մէջ։

Կը յուսանք թէ այն ամէն անհատք, որք մեր Թերթերն օգտակար կը համարին, պիտի առաւելուն նոցա օգտակարութիւն՝ օժանդակելով ընդարձակելու նոցա չրջաբերութիւն։

ԲՆԱԿՆԱԼ ԱՇԽԱՐՀՆԵՐ

«Հասարակ Ժողովրդեան Գիտութիւնն» խորագրով գրքին մէջ, Կրանթ Ալէն չահեկան գլուխ մը նուիրած է սա խնդրոյ թէ երկրէս զատ միւս մոլորակները բնակեա՞լ են։ Ուչադրութիւն հրաւիրելով այն իրողութեան

թէ երկիրս գոյութիւն ունէր միլիոնաւոր տարիներ յառաջ քան իւր բնակիչ ունենալն, եւ ընդունելով այն հաւանականութիւնն թէ Լուսնին ալ կրնան ժամանակ մը վերջ բնակուիլ այնպիսի էակներէ, որք ուշ նկատեն մեծագոյն կատարելութիւնն եւ գերազանցութիւնն քան զմարդ, այդ հեղինակ յայտնապէս կը վարանի հաւատալ թէ մարդկային սեռին կենաց նման կեանք առ այժմ կը գտնուի մեր երկրէն ի զատ այլ մոլորակի մը վրայ։

Մեր արեգական եւ մոլորակաց ծագման նկատմամբ այժմ ընդունուած ամպակերպային տեսութեան (nebular theory) հաստատութեան հետ միասին աստիճանաբար առաջադէպ ընդունելին ևս քան զեւս թէ անհաւանական է որ կեանք գտնուի այլ մոլորակաց մէջ։ Ըստ այդ տեսութեան, այն նիւթ, որ առ այժմ կը կազմակերպէ արեւն, երկիրը, լուսինն եւ մոլորակները, երբեմն, գոյութիւն ունէր իբր տեսակ մը ամպ կամ չամանդաղ, որ սփռեալ էր ահագին տարածութեան մը մէջ, եւ կ'ընդարձակուէր մինչ մեր արեգակնային դրութեան վերաբերող ծանօթ մարմնոց ամենէն հեռակայն, Պոսիդոն անուանեալ մոլորակը։

Ամբողջ զանգուածին կեդրոնաձիգ զօրութիւնը մեկմօրէն ժողվեց զայն դէպ իւր հասարակայ կեդրոնը։ Այս հասարակաց կեդրոն կը գտնուէր այն կէտին մէջ, զոր այժմ մեր մեծ լուսատուն, այսինքն արեգակը կը դրաւէ։ Ցորչափ ամպը խտացաւ եւ ժողվուեցաւ իւր եղերաց վրայ, մի առ մի արձակեց մանեակներ, որք կազմեցին, ժամանակի անհունութեան մէջ, նիւթերն այլեւայլ մոլորակաց կազմակերպութեան համար։ Իւրաքանչիւր այսպիսի մոլորակ սկսաւ իւր գոյութիւն իբր փոքր արեւ մը, այսինքն հրաչէկ նիւթոյ փոքր զանգուած մը, որ աստիճանաբար պաղեցաւ իւր արտաքին մակերեսին ճառագայթմամբը, թէեւ այդ զանգուած դեռ կը մնար իւր ներքին մասին մէջ յոյժ բարձր ջերմութեամբ։

Արդարեւ գիտութիւնք կ'առաջնորդեն մեզ հաւատալ թէ Լուսնի՛ Երեւակ, երկու հսկայ մոլորակներն, որք յանհունս մեծագոյն են քան մեր երկիրը, դեռ հրային յուզման վիճակ մ'ունին եւ հալառակ են սոսկալի չարժմանց եւ մրրկաց, ու կը վայելին, նոյն իսկ այժմ, իւրեանց մոլորակային ջերմ եւ քուռն երիտասարդութիւն։ Ցիրաւի, որովհետեւ մեծ զանգուածք պաղելու համար կը կարօտին յոյժ երկարագոյն ժամանակաց, քան փոքր զանգուածներն, արամաբանօրէն ճիշդ այս իրողութիւն պիտի սպասէինք տեսնել այս պարագային ներքեւ, այսինքն մեծամեծ մոլորակք պարտէին պահել իւրեանց ջերմութիւն ընականաբար անհնաւանելիօրէն ժամանակ, մինչդեռ փոքր մոլորականներ, անդրաժեչտօրէն, պիտի ներկայէին ցրտացեալ արտաքին մակերեսի մը ամէն կերպարանափոխութիւններով, ճիշդ համեմատաբար իւրեանց զանգուածի փոքրութեան։ Լուսինը, մեր յաւուրս անհնչման արբանեակը, Լուսնի Երեւակի մակերեսոյ վրայ պատահած երեւութիւն ճիշդ հակառակ տեսարաններ կը ներկայէ։ Դա, անտարակոյս, պաղ եւ այրած փոքրիկ աշխարհ մ'է, եւ զրկուած է բոլոր իւր նախնական հրային զօրութենէն։ Իւր մակերեսին վրայ ո՛ եւ է տեղ չունի ջուր, մթնոլորտ մը չծածկեր այդ դունէն։ Դա կը ցուցընէ լերկ ժայռերէ բաղկացեալ հրաբուխներու եւ չիջեալ խառնարաններու սոսկալի եւ մահաման երեւոյթ մը։ Տեսարանի փոխութեան համար, ատ չեն գտնուիր ծառերու տերեւներ կամ խոտերու կանաչ գոգերը, եւ իւր ամայի տարածութեանց մէջ, ո եւ է բուսային կամ անասնային կենաց հետք չահանուիր։

Արդ, լուսինն պարզ է թէ մոլորակային գոյութեան այդ երկու ասպիճանաց իւրաքանչիւրին ատեն — աչխարհ մը հրայնն եւ բիւտասարդութեան եւ կամ իւր ցրտացեալ ալեւորութեան ժամանակ — իւր մակերեսին վրայ կենաց գոյութիւնը, դէմ մեր հասկցած ձեւոյն տակ, բացարձակապէս անըմբռնելի է։ Ցորժամ պատանի աչխարհ մը դեռ հալած կամ կէս–հալած վիճակ մ'ունի, նման ապակւոյ ի փուռն, տունկը կամ կենդանին, զոր ունինք ատ, կարելի չէ որ գոյութիւն ունենան, նորա կիսակէղ լաւայի դաշտաց մէջ։ Միւս կողմանէ, երբ այդ աչխարհ եղած է ծեր, պաղ, առանց օդոյ եւ առանց ջրոյ, երբ բոլոր իւր ովկիանոսները լմնցած են նորա ժայռերէ, եւ բոլոր իւր մթնոլորտ մեղմով ծծուած է իւր կեղեւին մէջ քիմիական գործողութեամբ, անչուշտ իւր լերկ եւ խոշոմաեալ մակերեսին վրայ ո եւ է կենդանի գոյացութիւն մը անկարելի է ըլլալ։ Ուրեմն, եթէ նոյն իսկ հնթադրենք թէ իւրաքանչիւր մոլորակ որոշ ժամանակ մը, անհրաժեչտօրէն եւ բնականաբար յարմար է կեանք կրելու, այսպէս կրնայ ըլլալ միայն նորա միջին ժամանակամիջոցին, այսինքն այնպիսի միջին ժամանակամիջոցի մը մէջ, ուր, կենաց արչալոյսէն մինչ ներկայ ժամանակս, մեր երկրի ամբողջ երկրաբանական պատմութիւնը վկայ հանդիսացած է։ Յանդգնութիւն պիտի ըլլայ հաստատել թէ այսպիսի միջին ժամանակամիջոցի մը մէջ, ամէն մոլորակ դրապէս կը ներկայէ աւետակ մը կեանքի թատրը։ Այն ամէնն, զոր օրինաւորաբար կրնանք հաստատել, լոկ սա է թէ որոշեալ պայմանաց ներքեւ, եւ միայն ի ներկայութեան սոյն պայմանաց, կենաց գոյութիւնը հաւանական կը լինի։

ԹԱՆԶՔ ԿԱՄ ՈՐՈՎԱՑՆԱԼՈՒԾՈՒԹԻՒՆ

Ուրախութեամբ կը տեսնենք որ Պոսթընի Աստղաբանական Օրագիր անուն հանդիսին պէս ընտիր հեղինակութիւն մը այնպիսի վճռաբանութեան կերպով կը խօսի վերոյիչեալ ախտը դարմանելու մէջ դրդռիչ դեղերը գործածելու դէմ։

Երբ յանկարծ կը պատահի որովայնալուծութիւն եւ այնպիսի անձի մը առաջ քաջառողջ եղած է, առաջին ընելու բանն է, եթէ տիրոջը ետ չգար, առնուլ լուծողական մը, եւ այդ միջոցաւ մաքրել փորոտիքը որ այսպիսի պարագայից մէջ գրեթէ միշտ կը պարունակէ դրդռիչ նիւթ մը, որպիսի են անմարս մնացած կերակուր, եւ այլն։ Հնդկկիւղը (հինդ եաղը) ընտիր նիւթերէն մին է այդ նպատակաւ գործածուելու համար։ Բայց ոչ ոք կրնայ ժխտել թէ այն է զզուելի դեղ։ Այնպիսի անձինք որ չատ կը զարչին անկէ, ընդհանրապէս դիւրաւ կրնային առնուլ զայն եթէ յանձնարարէին դեղագործին պատրաստել իրենց համար։ Եթէ բաժակ մը սոդայի ջրոյ մէջ լցուի այն եւ վրան քամուի լեմոն, հաղիւ կ'առնուի հնդկկիւղին համը հոտը։ Այնպիսի անձանց որ չեն կարող առնուլ հնդկկիւղ, խորհուրդ կու տանք առնուլ Րաքելի փոշի կամ մաս մը ֆինէլիա։ Երբ կ'ընտրուի իւղ գործածել, մէկ անգամուն պարտի առնուիլ ունկի մը այսինքն երկու դդալ սեղանի։ Այսչափ բանին վրայ դեղագործը թող ավելցունէ քանիւհինգ կաթիլ ալիւռնի ոդի։ Այս բաղադրութիւնն առնէ հետքը, տուն գնա եթէ կարող ես, եւ պառկէ առ սակաւն քանի մը ժամ։ Այնուհետեւ պարտիս անօթի կենալ։ Հաց մի ուտեր քանի մը ժամ, եւ այնուհետեւ՝ միայն քիչ մը կամ եւ կրաչուր։ Ի վեր քան զառիւծան հրաժարէ խստատ օգնել եւ ուրիշ դրդռիչ ըմպելիներէ։ Եթէ ծարաւնաս, խմէ չատ քնացութեամբ ջուր։ Մինչեւ չես անդամ ուտելի լաւ է որ քնաս չիմաս ջուր, եւ փոխանակ անոր գործածես սառն կատարներ քու ծարաւդ անցունելու համար։ Սառի մանր կտորներ դնելով բերանը որ հալին, կամ կուլ արուին երբ փոքրկանալով կ'ըլլան բակլայի չափ, կ'անցնի ծարաւը, եւ այսպէս չատ սփոփանք կ'ընդունին հիւանդք։ Երբ սիրտը կը խառնուի, եւ վտանգ կայ փսխելու, յայնժամ ատ միայն եւ ոչ ջուր պէտք է տալ։

Որովայնալուծութեան նչան ունեցող անձը պարտի հեղուկ կերակուրներ միայն ուտել առնուազն երկու, երեք օր, եւ ատոնցմէ պէտք է զատել այնպիսիները որ միայն որձ բաղարիս են։ Երբ որովայնալուծութեան բոլոր նչանք անհետ կ'ըլլան, այն ատեն կրնան ուտուիլ հասատատուն կերակուրներ, բայց ի սկզբան չոյժ իմացութեամբ։

Եթէ այս հրահանգը պահուի ախտին չարաձակման սկզբնաւորութեանը, որովայնալուծութեան կամ թանչից ատանէն իննին մէջ հարկ չլինար ուրիշ դեղոյ գարմանի։ Տարիներ առաջ յօդուածագիրս երկար ժամանակէ հետէ կը բնակէր Միացեալ Նահանգաց բուսային մասին մէջ, այնպիսի տեղ մը ուր թանչքին դէշ տեսակը ընդհանրացած էր։ Հնդկկիւղ եւ ափիոնի ոդի իրար խառնած ի սկզբան կը տրուէր ախտէն բռնուողին ամէն ատեն երբ հիւանդք կարող կ'ըլլային ընդունել եւ պահել զայն իրենց ստամոքսին մէջ։ Ընդհանրապէս ուրիչ դեղ դարմանի պէտք չէր կենար, եւ բազմութիւնք հիւանդաց ատրպ կ'ապաքինէին խիստ պահեցողութիւն ընելով ուտելեաց մասին։

Որովայնալուծութեան ժամանակ, ինչպէս նաեւ չատ մը ուրիչ ախտերու, երբ ախտը կը չարձակի, չատեր կը դիմեն օղիին չիշխին իբրեւ դեղոյ, եւ կեռասի օղին կը համարուի անոր լաւ դարմանը։ Բայց անչուշտ այդ պէտք է առնուլ ամենէն հետքը, վասն զի չատեր չէ որովայնալուծութեան գանէ ակզբնաւորութեան ժամանակը։

ՉԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՇՈՒՆԵՐ

(Թրէյթ–ն Ըդիթոկէն)

Հաղար ու մէկ գլուխ, գլխացաւութենց եւ մարդոց ու անասնոց զգայնական կիրառութեանց մէջ, զորս Գերմեն հանճարը հնարեց յուզելու զԳազիա, եթէ Զօր. Պուլանժէի չայլորդը ահաճելի վարմունք ունենայ, չունը գլխաւոր դեր մը կը խաղայ, դի պիտի գործածուի իբր լրացեր եւ պահակ։ Գրեթէ տասրիէ մը ի վեր, վարձեր եղան, որք մեծապէս գոհացուցիչ գանուեցան։ Հընթերը կոչուած վաչաին չանց գինուորական վարձերը վերջին քանակատեղւոյն որոչապէս ամենէն չահագրգռիւ վարձերն էին։ Բաւական թուով գունդերու յանձնուած էին Գերմեն հովիւ չունները, որք աչխարհի ամէն մոտանց մէջ, իւրեանց հնարագիտութեան համար հռչակ ունին։ Իւրաքանչիւր չուն տրուած է գինուորի մը, զոր չունը կը նկատէ իւր տէրն, եւ որ պաչտօն ունի կրթել զնա։ Պարապուսութենց կատարման առեն չունը կը պահուի պահակին հետ միասին, եւ դիւրաւ կը սորվի իւր պաչտաման պահանջումները։

Մի քանի փորձերն, որք կատարուեցան Գերմանիոյ կայսեր լիմոնաւներորդ տարեդարձի առթիւ վկհ. Սուլթանին կողմանէ ներկայացուցիչ Հրամանատար Կոյց փաշային առջեւ, հիանալի էին։ Ջինուոր մը, չունն առնուով պահակէն, քայլեց գնդիկ արչաւանք մ'ընեւ լու։ Իւր գինուելիւնները գրեէ, եւ զանոնք չանը վիզը գտնուող տակառակի մը մէջ գնեէ վերջ, ըսուեցաւ նմա իւր ախորջ վերադառնալ, զոր սա կատարեց զարմանալի արագութեամբ։ Ա.յս ծառայութեան գործածուած չուն մը իւր պաշտօնատեղին հասաւ տասը վայրկեան յառաջ քան նոյն հրահանգները կրող հեծեալ Ոհման կոչուած գինուոր մը, թէեւ այս վերջինը սաստիկ արագութեամբ կը քշէր իւր ձին։ Բայց առաւել քան զայս կատարուեցաւ։ Վզէն կապելով հարցում մը, որպէս առջի պարագային, ընծուեցաւ չանը, գինուել հեռակայ պահակ մը, եւ վերադարձունել այդ հարցման պատասխանը։ Զայս նա ըրաւ մեծ արագութեամբ, տանելով այդ հարցումն ուղղակի իւր ախորջ առանց վրկպման։ Զարմանալի չէ թէ Կոյց փաշա ի պատիւ իրեն արուած այս փորձերու յաջողութեան վրայ հիացաւ։ Եւ այս փորձեր առ այժմ իրապէս նորանշան են, թէեւ յոյժ հաւանական է որ սա հասարակ կարգադրութիւն մ'ըլլայ այդ մեծ մեքենային, Գերմանի բանակին մէջ։ Հովիւ չան ծառայութեան հետեւանքներն եւ հնարաւորութիւններն ակներեւ են բոլոր անոնց, որք փոքր ինչ տեղեկութիւն ունին գինուորական գիտութեան, եւ հետեւապէս նոցա յիշատակութիւնն աւելորդ է։ Սա ստոյգ է թէ ապագայ պատերազմ մը ի մէջ Գերմանիոյ եւ իւր թ՛եւ է դրացեաց կարելի պիտի չըլլայ վարել առանց չանց գործի, որ թէեւ չկրնար գործածուիլ միացեալ գործողութեանց մէջ, պիտի մատուցանէ առաւել կարեւոր ծառայութիւն, քան հին Եգիպտոսի կառոնները։

ՓՇՐԱՆՔ

Պարոն Տիւբան անուն անձին ընտանեաց մէջ պատահած արտաքոյ կարգի թուով մահերը Գաղիոյ մաքսատանց դէսերուն կասկածը յարուցին յիշեալին Պելճիական սահմանագլուխէն չորս ամսոյ մէջ չորս անգամ անցնելէն եառքը, իրաքանչիւր անգամ ունենալով իրեն հետ դագաղ մը մեծ զգուշութեամբ կնքեալ, եւ ինքն ընկղմեալ կոզկոզային ողբոց եւ արտասուաց մէջ իւր մէկ մերձաւոր սրելուոյն կորստեան վրայ։ Վերջին անգամն բայն դագաղը ընդդէմ նորա տրտասուաթոր աչօք դժկամակութեան եւ արգելութ ջանից։ Բայց փոխանակ մեռեալի մարմնոյ գտան մեծ քանակութեամբ սիկարներ, թանկագին ծխախոտ, որոց մաքս վճարուած չէր։ Պարոնը կը չարունակէ ողբալ այժմ Լիլ քաղաքի բանտին մէջ։

—Եւրոպայի մէջ ամենէն հին ծառը կը համարուի Լոմպարտիոյ Սանիա քաղաքին նոճին, Իտալիա։ Կը կարծուի թէ այս ծառը կար Յուլիոս Կեսարու ժամանակ, Քրիստոսէ քառասունհինգերկու տարի առաջ, եւ վասն որոյ 1,911 տարուան է։ Ունի 196 ոտք բարձրութիւն եւ 20 ոտք չրջապատ գետնէն մէկ ոտք վերը։ Նաբոլէոն Ա. Սիսիլոնի վրայէ անցնող մեծ պղտոտային երբ յատակագիծ կը հանէր, խոստրցուց ուղիղ դծին ընթացքը որպէս զի չհանդիպէր այս ծառին եւ վնասէր անոր։ Սակայն գերազանց քան զայս հնութիւն կ'ընծայուի Քալիֆորնիոյ Քալիվերաս գետաւերն ահագին ծառին։ Սա կը կարծուի թէ 2,565 տարուան է նայելով անոր բունին մէջ եղող չրջանակաց թուոյն որ տարին հատ մը կ'աւելցնայ։

—Յաւալի անձնասպանութիւն մը կը պատմուի թէ պատահած է ի Բարթհաւս, Բրազիլայի մօտ։ Թաղատունքի անուն երիտասարդ գինուոր մը պահակ դրուած էր անդորյն բանտին։ Նորա հայրը մարդասպանութիւնն գործած ըլլալով քանի տարուան բանի աչխատութեան դատապարտուած էր։ Որդին այն տեղն ալ տարեկան էր, եւ անչինչ տպաւորուած էր իւր յիչողութեան վրայ ինչպէս այն դէպքին ամբողջ ցաւագին տեսարանը՝ նոյնպէս եւ օրը կերպարանքը։ Մինչ իրրեւ պահակ կը կանգնէր բանտին առջեւ, տեսաւ որ ոճրագործներէն մին անցուցին իւր առջեւէն, եւ ճանչցաւ որ նա էր իւր հայրը։ Բան մը չըսաւ, եւ ոչ ճանչցուց գինք հօրը. բայց երբ ուրիչն անցաւ պահականոցը, գնաց լուցուց հրացանը եւ զարկաւ ինք գինք։ Մինչ կը մեռնէր, խոստովանեցաւ իւր ընկերներուն թէ իւր հայրն այնպիսի վիճակի մէջ տեսնելուն չհանդուրժելով ուզեց մեռնիլ բուն իսկ իւր ձեռամբ։

—Սչխարհիս մէջ Քրիստոնեայ ճարտարապետութեան հնագոյն օրինակն է Յիսուսի Ծննդեան կոչուած եկեղեցին ի Բեթլէհէմ, զոր չինեց Մեծին Կոստանդիանոսի մայրը, Դչխոյն Հեղինէ, յամի տեառն 324։ Կ'ըսուի թէ այս չքնղ չինուածոյն մէջ կայ տեղան մը որ ճիշդ կը կենայ այն տեղւոյն վրայ ուր 20,000 մանկունք Բեթլէհէմի սպանուեցան հրամանաւ Հերովդի։ Հոս կայ նաեւ տասը բերկեայ սրահ մը, Մատուռ Ծննդեան անուանեալ, սա արձանագրութեամբ «Ասա ծընաւ Յիսուս Քրիստոս ի Մարեամայ Կուսէն»։ Ա.յս վաղեմի եկեղեցին կը գործածեն այժմ բոլոր Քրիստոնեայ յարանուանութիւնք, եւ սակայն մեծ անհոգութիւն ցուցած են անոր նորոգութեան կամ լաւ պահպանման մասին։

—Սպանիա, որ սովորաբար չհամարուիր առաջին կարգի Եւրոպական աղգաց դասուն մէջ նաւատորմղի մասին, ներկայիս մէջ, կ'ըսէ Անգղիական թերթ մը, տէր է աչխարհիս ամենէն արագընթաց չոգենաւուն։ Ա.յս չոգենաւուն անունն է «Էլ Տէսթրիւքթոր,» եւ է ծովամբակիը մարտանաւ որ իւր ամբողջ սպառազինութեամբք հանդերձ ժամը կրնայ առնուլ իւր քսանեւեօթն մղոն ճամբայ։ Բայ ի իւր ուրիչ կառարելութիւններէն, կարող է դառնալ իւր երկայնութեան չորս կամ հինգ անգամն եղող տեղւոյ մէջ մինչ կը սրանայ կատարեալ երագութեամբ։

—Անգամ մը սիկին մը հարցուց Մր. Ուէսլէի «Դիցուք թէ գիտնայիր որ վաղը պիտի մեռնիս, ինչպէս կ'անցուներիր այն միջանկեալ ժամանակը։» «Ինչ ըսել կ'ուզէք, Տիկին,» պատասխանեց Մր. Ուէսլէ, «պիտի ընեէի ճիշդ ինչ որ հիմա նպատակ ունիմ ընել։ Պիտի քարոզէի այս երեկոյ կլուսէսթըր, եւ դարձեալ վաղն առաւօ՝ ժամը հինգին. այնուհետեւ պիտի հանդիչէի կառք երթալ Թիւքըսպըրի, քարոզել հոն կէս օրէն եառքը, եւ ընկերութեանց ժողովներուն ներկայ գտնուիլ երեկոյին։ Ա.յնուհետեւ պիտի այցելէի բարեկամիս, Մր. Մարթինի տունը, ուրնա կը սպասէ ինձ, խոտակելիլ եւ աղօթել անոր ընտանեաց հետ ըստ սովորութեան, քաշուիլ սենեակս ժամը տասնին, յանձնել գիս երկնաւոր Հօրս, պահկիլ քնանալուս համար եւ արթննալ փառաց մէջ։»

—Փարիզու լրագրներէն ոմանք կը հրատարակեն թէ Պալարիոյ վոքքրիկ մէկ պիւզին մէջ մեռած է Ռուսիայի մը որ կ'ըսուի թէ վարած է այն բալխերը որով Նաբոլէոն Ա. ճամբորդեց Մոսքուայէ դէպ ի Գերմանական սահմանագլուխն ի Ռուսիա ազետալի ճակատամարտն եառքը։ Յիչեալ գիւղացին էր լիմոնաւներորդ տարեկան, եւ պահած էր իրրեւ յիչատակ այն նշանաւոր դիպուածոյն յորում կարեւոր դեր մը կատարած էր, քանի մը կտոր դրամ զոր ընդունած էր Կայսրէն իրրեւ վարձ ծառայութեան։

—Սըթոպո-բիէր Փոսթի թղթակիցն ի Պերլին, այսպէս կը նկարագրէ գՊիզմարք Իչխան երբ սա երեւեցաւ մօտերս այն պահուն որ կը մեկնէր Պերլինէ երթալ վարձկին. «Իչխան Պիզմարք, անկարելի է հերքել թէ, ծերացած է։ Մազերը ալեւոտակ են այժմ, երեսը խորչոմներ եւ նշաններ կը կրէ, բայց հասակը, կերպարանքը զօրաւոր է եւ ձեւը՝ ուղիղ ինչպէս երբեք։ Իչխանը վերջերս կը դնէ արծաթ ակնոց որ կուտայ անոր օտարոտի կերպարան մը։ Նորա ճամբու հանդերձը կը բաղկանար բաց դունով ամառնային նիւթէ, գեղնագոյն կրկնոցէ գարնան, եւ մեծ, կակուղ, գորշ գլխարկէ։ Իրեն հետ կ'ընկերանային միայն Կոմս Ռանձաւ, եւ երկու վիթխարի ցլաշուն որ Իչխանէն առաջ կառքը ցատկեցին։»

—Շատ իրաւացի դիտողութիւն եղած է թէ վիկտորիա Կայսեր առած վարձը Տոգ. Մաքէնզիի զոր Լոնտոնէ կանչեց երեք անգամ այցելել պահաժառանգ Իչխանը, չերեւիլը չատ մեծ, բաղդատելով մանուպէտ բժչկաց երբեմն ընդունած վարձերու հետ երբ կը կանչուին հեռի տեղերէ։ Վիկտորիա Կայսեր Տոգ. Մաքէնզիի տուած վարձքն էր 500 Անգղ. ոսկի միայն, մինչ բաղում Լոնտոնցի բժչկք գրեթէ տասը կրկնապատիկը կ'ընդունին։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆ Ի ԿՈՎԿԱՍ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

4.

Երեւանէ 13 մղոն դէպ հարաւ կ'իյնայ Վաղարչապատ ուանը։ Սա երբէք եղած չէ մեծ եւ բազմամարդ՝ սակայն էր երբեմն արքայանիստ մեր Արչակունի Թագաւորներէ ոմանց, եւ լինելով վայր բազում ազգային կարեւոր դիպաց՝ կը թազու ոչ սակաւ անուանի յիչատակարաններ, որոց նչանաւորագոյնն է Էջմիածին։ Սոյն նչանաւոր մենաստանի յիչատակն քաղցր է եւ պատկառելի մեզ բոլոր Հայոցս համար, զի իւր հիմանց վերայ կը կրէ Հայաստանի մեծ Բարեկարգչին ձեռաց օրհնեալ դրոչմն, եւ կը կենայ իբր վկայ այն հիասքանչ եւ պատմութեան մէջ անզուգական դիպաց որով ազգ մի մկրտեցաւ ի Քրիստոնէութիւն այնքան կարճատեւ միջոցի մէջ, ձեռամբ Հայոց այսմ բազմաչխատ Առաքելոյն Սրբոյն Գրիգորի։ Ա.յս, չենք կարող լինել անատրբեր դէպ ի սոյն կարեւոր հատուածութիւնն՝ զի ներկայիս եւս չիերանոր լինելէ հետաքրքրական՝ բազմագիմի ազգային տեսակէտներով։

Էջմիածնայ վանքը չինուած է վաղարչապատ գիւղի հիւսիսային արեւելեան կողմն, եւ կը դրաւէ մի ընդարձակ տարածութիւն որ չրջապատեալ է որմով։ Սոյն որմն որ յատէտ պարսպի երեւոյթ ունի, չինեալ է ի պաչտպանութիւն վանուց, զի երբ ասն երկիրն էր ընդ իչխանութեամբ Պարսից այս մենաստանին յաճախ յարձակումներ կը կրէր Պարսիկ եւ Թաթար յեղուզակաց խմբակներէ, որք քանի՛ցս ծանր կորուստներ պատճառած են վանքին, կողոպտելով թանկագին իրեղէնները։

Այս չրջափակին մէջ կ'ինայ չինուհեանց մի ահագին մարմին զոր կարող ենք երեք մասի բաժնել. — Վեհարանն հանդերձ իւրիւք եւ կեղեցականաց, եկեղեցին եւ ուսումնարանն։ Աստնմէ առաջինն է չէնքերու մի ստուար զանգուած որ կը պատէ եկեղեցւոյ ընդարձակ գաւիթն եւ որ, ինչպէս յիչեցինք, կը պարունակէ Վեհարանն իրեն վերաբերեալ սենեակներով եւ մի փոքրիկ պարտէզով, եւ կեղեցականաց բոլոր դասուն վերաբերեալ սենեակներն, ինչպէս նաեւ հիւրանոցներ, ուր կ'ընդունուին ուխտաւորք եւ այլ օտարականք։

Վեհարանը երկյարկանի մի չինուհիւն է, որ չունի բնաւ ո եւ է Եւրոպական կամ Ասիական ճարտարապետական որոչիչ հանգամանք, այլ մի պարզ եւ հասարակ երեւոյթ ունի, այնպէս որ երբ օտարական մը կը նայի դմա հաղիւ կը հաւատայ թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն, Լուս. Եկեղեցւոյ պետն, անդ կը բնակի։ Նոյնպէս նաեւ Սիւնոդականներուն, եպիսկոպոսաց եւ այլ միաբանից սենեակներն մեծաւ մասամբ չեն լաւ հովհարեալ, կահաւորեալ եւ մխիթարական, եւ են բոլորովին անյարմար լինելու բնակարանք այնպիսի հռչակաւոր մենաստանի մը բարձրաստիճան եկեղեցականաց։ Ինչո՞ւ։ Զդիտենք. միայն դիտենք թէ Հայ ազգի պատիւը կը պահանջէ որ իւրեանց Հայրապետական Աթոռը դէթ լաւագոյն չինուածք մի ունենայ, եւ որ աւելի մխիթարական լինի սոյն բարձրահռչակ վանքի միաբանից կացութիւնն։ Հաճելի է պիտնալ թէ սոյն բանն վերջերս աւելի ուշադրութիւն դրաւած է։ Ռուսահայ մամուլն քանիցս գրեց այս մասին. եւ կը լսենք թէ ճիշդ այս պահուս բանակցութիւններ կը կատարուին Վեհ. Կաթողիկոսի եւ երեւելի ճարտարապետներու մէջ, սոյն չինուհեանց հիմնովին նորոգութեան համար։ Պէտք է ատ դիտել թէ էջմիածին չէ աղբատ. յիրաւի ճշմարիտ է թէ նա չստանար այժմ այնքան կամաւոր ընծաներ ժողովուրդներէ եւ անհատներէ, որպէս մի ժամանակ կ'ընէր, սակայն ունի մի չափաւոր եկամուտ։ Նորա տարեկան եւ կամուտն կալուածներէ եւ եկեղ. տուրքերէ՝ 10,000 ոսկւոյ կը հասնի, դումար մը որ եթէ անտեսապար գործածուի կարող է մեծ գործեր տեսնել։

Եկեղեցականաց խուցերուն չրջանակին մէջ կ'ինայ նաեւ տպարանն։ Էջմիածնայ տպարանին գործերէն չատերն անչուշտ յայտնի են մեր ընթերցողաց։ Ի լոյս ընծայած ունի կրօն. եւ Ուսումնական կարեւոր երկասիրութիւններ, բայց անչուշտ չատ աւելի օգտակար պիտի լինէր եթէ մանաւանդ ճիզ թափէր Քրիստոնէական կրօնն պաշտպանել եւ ուսանողաց լուրջ եւ բանաւոր հեղինակութիւններ արտադրել այսպիսի ժամանակի մը մէջ, երբ օր ըստ օրէ կ'աւելնայ մեր դրականութեան մէջ հակաքրիստոնէական ոգին։ Արդարեւ, թուի մեզ թէ էջմիածնայ մամուլն ունի մի մանաւանդ կոչումն, եւ պատեհութիւններ՝ զոր ի գործ դնելու, զի իւր չուրջ ունի մի խմբակ բարձրաստիճան կղերականներու, որք իւրեանց սուջեւ օրինակ ունենալով զմխիթարեանս, կարող էին աւելցունել իւրեանց բազմարդիւն աչխատութիւններն, ի մանաւանդ, որպէս յիչեցինք, ի զարդացումն կրօնականին։

Եկեղեցին կամ տաճարն կ'ինայ սոյն չինուհեանց կեդրոնն մի գեղեցիկ ծառազարդ ընդարձակ դաւթի մը մէջտեղն։ Սա է միեն ամենահին սոյնօրինակ չինուհեանց որ կան յաչխարհի։ Ասոր հիմանց համար կ'ըսուի թէ կը կրեն դեռ մասունք որ են ծնունդ Դ. դարու։ Ընդհանուր չինուածն որ Ք. դարու գործ լինել կը կարծուի։ Բնականաբար հը նայեցնել է. նորա սրբատաչ քարերն կարող եղած չեն աղատիլ դարերու մաչող, եղծանիչ աղեցութենէն. ժամանակի քայքայիչ հետքերն ամէն ուրեք կը տեսնուին անդ։ Եկեղեցւոյ ճակատը փառաւորապէս կը բարձրանայ հոյակապ զանգակատունը։ Սա յաւելուած նոր դարերու գործ է, եւ կը ներկայացունէ մի ընտիր, չքեղ օրինակ Հայկական ճարտարապետութեան։ Եկեղեցւոյ ներսը եւս չէ յոյժ փառաւոր՝ կամարներն եւ պատերն զարդարեալ են դեղեցիկ նկարներով. սակայն ամենուն վերայ եւս հնութեան մի եւնոյն աւերներն կը տեսնուին։ Ի հարկէ եկեղեցին հարուստ դոլով ունի փառաւոր սպասներ որ քիչ շատ չեն ընծայեր եկեղեցւոյ, մանաւանդ հանդիսաւոր օրեր։ Հետաքրքրութեան արժանի են երկու կաթողիկէ գահոյսք՝ որք սեղանին դիմացը յատ եւ յատեակ դետեղեալ են, եւ որոցմէ միեն է ընծայ Հռոմայ քահանայապետներէ միէն։

(Շարունակելի)

ՇԱՏԱԽ

Շատախ կամ ըստ իւր հին յորջորջման Ջերմաձոր գաւառը, որ Վանայ ճիշդ հարաւակողմը կ'ինայ, տասնեւչորս ժամ հեռաւորութեամբ, է առհասարակ ծածկուած պապառաժուտ լեռներով։ Տեղացի Հայք ընդհանրապէս ոչխարատածութեամբ եւ երկրագործութեամբ կը զբաղին, թէեւ ոմանք ալ իրենց արհեստ ըրած են շալ կամ ապա պատրաստել, զոր ամենէն հարուստ եւ պատուաւոր Վանեցին կը հագնի առանց յաչս իւր եւ այլոց մեղանչելու իւր կիրճ ճաչակին դէմ։ Անոնք չատ անգամ Պոլիս կը զրկուին ի նուէր Պատրիարքի մը կամ փաչայի մը։ Սոյն գաւառի գրեթէ մէն մի գիւղին մէջ կը գըտնուի առաւել քան մի քարուկիր եւ կամարաչէն եկեղեցի։ Կան նաեւ քանի մը վանքեր, որոց հողային կալուածները ոչ անաւսութեան գործը աշխարհականաց ոմանց կը վերաբերին այժմ։ Երեսունի չափ Հայ գիւղերու մէջ չկայ մի դպրոց, եւ ի բաց առեալ եօթն գիւղ, մնացածներ չունին քահանայ։ Տարին մի կամ երկու անգամ միայն ժամասացութիւն տեղի կ'ունենայ գիւղերէն ոմանց մէջ, այն եւս Տէրոջ սեղանին մօտենալու պատճառաւ։

Գաւառիս քաղաքական եւ առեւտրական կեդրոնն է Թաղ կոչուած աւանն, որոյ արեւելեան կողմէն Տիգրիս եւ հիւսիսային կողմէն Սեւտիկին գետն անցնելով երկու մասի բաժնած են զայն, այն է Ջաղցի Թաղ եւ Վերի Թաղ։ Երկու Թաղերու մէջ կը բնակին երկու հարիւր տուն Հայեր, որոց մէջ չկայ ուրիչ օտարազգի մը ի բաց առեալ կառավարութեան պաշտօնեաներ եւ զօրախումբ մը որ քառորդ մղոն հեռի կը բնակին գաւառիս ապահովութեան հսկելու գործով։ Թաղին դիրքը մեծաւ մասամբ տափարակ է, չրջապատեալ պարտէզներով։ Ժողովրդեան առանց զբաղումն է յիչեալ ջրերը եւ ապառները գործելը, իսկ կանայքը՝ անոնց համար ներկ եւ նիւթ պատրաստելը։ Սրք քիչ բացառութեամբ առ հասարակ Քրդաց տարազով կը հագուին, իսկ կանայք անխտիր Քրդաց եւ Հայ գեղգիւղհեայ՝ կը գնեն իրենց գլուխը հատեալ կոնի ձեւով գլխարկ մը, որ կը ծածկուի սպիտակ չղարչով։

Շատախցիք, վանայ գաւառներու ժողովրդոց մէջ, կարծեմ առանց սխալելու կըրնամ ըսել թէ առաջինն են իրենց ժրաջան գործունէութեամբ։ Նշանաւոր են նաեւ իրենց քաջառողջ եւ յաղթանդամ կազմուածքով եւ գեղեցիկ դիմօք. մանաւանդ կը զըտնուին ոչ սակաւ կարճ եւ քաջալանջ երիտասարդներ, զոր դողցես Աստուած աւելի ընտիր կաւով արարչագործած է, կաւն առանց խնայողութեան գործածելով եւ Տիգրիսի ջրով չաղախելով։

Բուն Թաղին մէջ կան երեք եկեղեցիներ, որոցմէ միոյն մէջ երկու քահանայք ամէն օր ժամերգութիւն կ'ընեն։ Կան նաեւ երկու վարժարաններ, որոց մին Ս. Կաթուղիկոս չինել աուած է, սակայն ափսոս որ Նորին Սրբազնութիւն հոգ չտանելով՝ զարդիս երկուքն ալ վիակուած կը մնան կամ ինչպէս որ կը լսուի, երբեմն Թաղեցիներէն ոմանք մեղուներու փեթակներ կը դնեն հոն. այսու վոխանակ բարոյական մեղր արտադրելու միջոց լինելու, նիւթական մեղրի կը ծառայեն։

Թող ներուի ինձ, ատ այս ժողովրդեան թերի կողման վրայ ալ քանի մը խօսք խօսել։ Հանդէպ երկու գոցուած դպրոցներու, բաց կը մնան գործօն վիճակի մէջ չորս գինետուներ, ուր մինչեւ հաչուով, աւաղ, տարին վեց հարիւր լիրա կը վատնուի ի չնաս եւ ի թշուառութիւն Թաղեցւոց։ Սրբեցութեան երեսէն չատ ընտանիքներ կը պառակտին եւ չատ անգամ անհաչտ թշնամութիւն ու կռիւներ կը ծագին։ Ամենէն ցաւալին այն է որ տեղւոյն քահանաներ, վոխանակ իրենց պահպանութեան յանձնուած հոգեւոր հօտին անդամները խրատելու որ հրաժարին այն հոգեկորոյս եւ ազգակործան մոլութենէն, իրենք եւս գինետուներ կը յաճախեն եւ հոն երիտասարդաց եւ այլազգեաց հետ կ'արբենան։ Երբեմն ալ մինչեւ անգամ եկեղեցւոյ մէջ տիրացուներու հետ կ'արբենան։ Այս յոյժ ցաւալի իրողութեանց հետ միխիթարական է տեսնել որ կը գտնուին երկու լուսամիա եւ ուսեալ քնիկ երիտասարդներ, Պ. Յովհաննէս Մ. Սահակեան եւ Պ. Աչոտ Յովհաննէսեան, որք Աւետարանի ոգւով վառեալ կը ջանան իրրեւ իրենց հայրենակցաց ռահվիրաներ ճամբայ հոգդել անոնց դէպ ի բարին։ Պ. Աչոտ որ երբեմն ամենայն հաւատարմութեամբ ուսուցչութեան պաչտօն կը վարէր, այժմ ուրիչ գործով կը զբաղի վասն զի իւր տմսականներ չէին վճարուեր, այնպէս որ յետ պաղատելոյ եւ բարոյական ամէն միջոցներ ի գործ դնելոյ, ստիպուեցաւ իւր անվճար մնացած ամսականները ձեռք բերել կառավարութեան բողոքելովը։

Գոհացուցիչ է տեսնել որ Թաղի մէջ երկար ատենէ ի վեր դպրոցասիրութեան պաչտօն վարող Րէչիտ էֆէնտին կը փափաքի բառնալ արբեցութեան չարիքը, միչտ ջանալով գոցել պինետուները։ Բարեմաղթեմք, ընթերցող, դու եւ ես, որ յիչեալ երկու երիտասարդաց եւ Գոյմագամին փափաքն ու ջանք այս մասին ընդ հուալ պատկուին։

Վան, 3 Հոկ. 1887 Ն. ԳԱՐԱՍԷՖԵՐԵԱՆ

ԱԶԴ

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԻ ԵՒ ԱՆԳԼԻԵՐԷՆԻ ՈՒՍՄԱՆ ՇԱՄԱՐ

Որ պիտի բացուի Միս Նիւէլի տան մէջ ի կէտիք Փաչա, մեծ բաղնիքին դիմացը յաոաջիկայ Հոկտ. 19/31ին։ Դասատուութիւնք կ'ըլլան ամէն երկուչաբթի, երեքչաբթի եւ հինգչաբթի դիշերները (Ը. ե.) ժամ 7էն մինչեւ 9։

Ուսանողք կը վճարեն ամիսը 3 դահեկան։

ՀԱՆԴԷՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Հոկտ. 17 ըստ Յուն., և Հոկտ. 29 ըստ Լատ., 1887

ՊՈՒԼՂԱՐԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Թայմսի Վիէննայի Թղթակիցը կը տեղեկանայ իրազեկ աղբիւրէ մը, թէ Պուլղարական ընտրութիւնք դրդած են Զարը նկատողութեան առնելու Պերլինի դաշնակցութեան նկատմամբ հանդիսաւոր մերժում մը։ Հանգամանքները, Ռուսական Սբ. Բանակ մէջ, լիայոյս է թէ իւր վերադարձին Բուխէնհակէ, Զարը պիտի երթայ ի Մոսքուա եւ լուծէ պիտի հնչակէ այդ դաշնադրութիւն Բրէմիլնի պալատէն։ Այս դարձողութիւն չպիտի նշանակէ Պուլղարիոյ անհրաժեշտ դինուորական զրաւումն, որ յառաջ պիտի բերէ յոյժ ծանր հետեւանքներ, այլ հաստատակութեան զգացումն ի Ռուսիա այնչափ յառեղել է Ռուսական դիւանագիտութեան անյաջողութեան պատճառաւ, որ այսպիսի Կայսերական գործողութիւն մը հարկաւոր դասուած է ժողովուրդը խաղաղելու համար։

Կը խորհուի թէ ուրիշ նկատողութիւն մը, որ կրնայ առաջնորդել այսպիսի մի նոր քայլի, է թէ ի Պուլղարիա ապագայ խռովութեանց արձարձուելուն նկատմամբ քիչ յոյս կայ։ Խռովարարք տեղեկացան թէ Մ. Սթամպուլոֆի կառավարութիւնն այլ եւս պիտի չմոլորուի իւրեանց գործողութեանց, եւ թէ, եթէ չկանան ապստամբութիւն յարուցանել, հրացանի պիտի բռնուին։ Նաեւ Թուրքիա, Ռումանիա եւ Սերպիա կը պահպանեն իւրեանց սահմանապուհանները, այնպէս որ խռովարարք պատեհութիւն չունենան ապստամբական չարժումներ անօրինելու այդ երկիրներու մէջ ի վնաս Պուլղարիոյ, որպէս նոքա կը չկանան ընել այժմ։

Թայմսի Թղթակիցն եւս կը տեղեկանայ թէ Բ. Դուռը պիտի մերժէ իւրացունել այն երկու յայտարարութիւնները, որք կը պահանջուէին Ռուսիոյ կողմանէ։ Ըստ այս պահանջմանց Բ. Դուռը պիտի հրամայէ Ջեբտիւնհան Իչխանի թողուլ զՊուլղարիա, եւ թէ վերջին ընտրութիւնք անվաւեր պիտի հրատարակուին։ Սակայն Թուրքէ մտմտալու յօդուածով մը կը ժխտէ թէ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ յարաբերութեանց ձգտումի մը գոյութիւն ունի, եւ կը յայտարարէ թէ Մ. Տը Կիրս չատիպեր զԹուրքիա վերոյիչեալ քայլերն առնուլ։ Բ. Դուռը հաստատելով ինքզինք բոլոր պետութեանց ընդունած քաղաքանութիւնը դործադրելու հիման վրայ, միակ պետութեան մը տեղի չմնար իրաւամբ ինքզինք վիրաւորեալ համարելու, ցորչափ Բ. Դուռը չյարիր մէկ կողմին աւելի քան միւս կողմին։ Խօսելով Ռուսիոյ վրայ Թայմսի կ'ըսէ. «Տարակոյս չկայ թէ Բ. Դուռը պիտի դործածէ իւր բոլոր կարողութիւն հաչտեցուցնելու մեծ Պետութիւն մը, որ չաճախակի ցուցած է կարդադրելի խնդրոյն նկատմամբ այնպիսի բարեկամական համբերութիւն։»

Կ'ըսուի թէ Ռուսական կառավարութիւնը պակսեցուցած է 2/3ն այն նպատակն, զոր յառաջ կը վճարէր Պուլղարական փախստականաց յօդուտ։ Այս եղելութիւն, անշուշտ, պիտի զայրացունէ այդ պարոններն, եւ պիտի տկարացունէ իւրեանց հայրենասիրական ընդդիմութիւն Իչխան Ջեբտիւնհանի դէմ։

Այս իրողութիւն եւս նկատողութիւն կը դրաւէ թէ կամ Բաքունքի եւ Մ. Բրիտրիի տեսակցութենէն ի վեր Իչխան Պիսմարքի հետ, Գերման կէս–պաշտօնական թերթեր ոչ եւս կը գրեն նախկին խիստ եղանակաւ ընդդէմ Պուլղարիոյ Ջեբտիւնհան Իչխանին եւ Պուլղարաց։

Կ'ըսուի թէ Իչխան Ջեբտիւնհան՝ Մետրոպոլիտ Բլէմանի խնդրած տեսակցութեան մէջ յայտարարած է նախ թէ կամ պարտի երթալ ի Թըրնովա, եւ կամ մնալ ի Սոֆիա ընդ հակողութեամբ ոստիկանութեան։ Մեւս կողմանէ կ'ըսուի թէ Մետրոպոլիտ Բլէմանի հպատակութիւն առ Պուլղարական կառավարութիւնն յոյժ տհաճելի եղած է ի Սբ. Բեղբուպուրկ, եւ թէ Պուլղարական էկզարքէն ի Կ. պոլիս խնդրուած է անուանել ուրիշ Մետրոպոլիտ մը, որ ըլլայ նուազ ակնածու Պուլղարական յաւիչտակիչներու։

Գանդատներ կ'ըլլան ոչ–Ռուսական թերթերու մէջ նաեւ թէ Պուլղարական կառավարութիւնը մեծ ճնշում կանեցուց վերջին ընտրութեանց միջոցին, բռնաւորներու թոյլ տալով սպիպել զիւղացիները քուէարկել կառավարութեան ի նպաստ։ Ընտրութեանց միջոցին բուսական Թուով պահպանողականք ընտրուեցան։ Այս այն կուսակցութիւնն է, ուստի Մ. Սթոյլոֆ եւ Մ. Նաչէվիչ կը պատկանին, եւ այս իրողութիւն պիտի ընծայէ նոցա մեծագոյն կարեւորութիւն պաշտօնէութեան մէջ, քան յարդ։ Ընտրեալ անդամոց մէջ կը դանուին 27 Թուրքեր եւ միայն մէկ Յոյն։

ԳԱՖԱՐԷԼԻ ԳԱՅԹԱԿՂԱԿԱՆ ԴԷՊՔԸ

Գազիոյ Սբմատական թերթեր կը չարունակեն սաստիկ ճիգեր ընել, մտնակից ցուցընելու համար զՄ. Վիլսոն, փեսայն Մ. Կրեվիի, պատուանշաններու ամօթալի առեւտուրին մէջ։ Այդ թերթեր, դառաչինն, հրատարակեցին ամբաստանութիւնը Մատամ Լըմոէղենի եւ Մատամ Ռաթազէլի, այն երկու կանանց, որք ձերբակալուած էին, սակայն, յորժամ դէմ առ դէմ քերուեցան Մ. Վիլսոնի հետ, այս երկու կանայք յեսու կոչեցին իւրեանց խօսքեր։ Մատամ Ռաթազէլ փղձկեցաւ յարտասուս եւ ըսաւ դատաւորին. «Զըսի ձեզ ճշմարտութիւնն։ Սմբողջ պատմութիւնն ես հնարեցի, վասն զի խորհեցայ թէ զՄ. Վիլսոն այս դաշին հետ խառնելով, կրնայի արդիլել անոր չարունակութիւնը։» Սակաւ ինչ յետոյ, Մատամ Լըմոէղէն ներս բերուեցաւ, եւ նա ըսաւ թէ Մ. Վիլսոն չունէր ո եւ է յարաբերութիւն ամբաստանեալ գործոնութեան մէջ, բայց թէ ինք գործածած էր նորա անուն ի պաշտպանութիւն իւր անձին։

Յետոյ, Սբմատական թերթեր ամբաստանեցին զՄ. Վիլսոն թէ նա առաջած էր չքանչան մը վասն Մ. Լէյի, որ Մ. Վիլսոնէ վարձեալ նկարիչ մ'է։ Այսօր Մ. Լէյ անձամբ պատասխանեց թէ ինք երբէք վարձուած չէր Մ. Վիլսոնէ, եւ թէ ինք առաջած էր իւր չքանչան 1882ին ուրիշ անձի մը յանձնարարութեան միջոցաւ։ Յայնժամ էնիրանիֆան Սբմատական թերթը հրատարակեց Ս. Ժուպէռ առորագրութեամբ նամակ մը, յորում առ կ'ըսէ թէ ինք 10,000 ֆրանք արժողութեամբ փոխանակադիր մը քաչած էր իւր հաչուոյն, յանժէր Սօսիէթէ ժէնէրալ դրամատան վրայ, Մ. Վիլսոնի հրամանին վճարելի չքանչանի մը գնոյն փոխարէն։ Բայց այդ դրամատան տեսարակաց մէջ Ս. Ժուպէռ անուամբ արձանագրութիւն չգտնուիր։ Այս օրինակներ կը ցուցընեն թէ ո՛րչափ յաւտահատական են այն չանքեր, որք կ'ըլլան տապալելու ալեւոր Նախագահն իւր փեսային միջոցաւ։

Ջօր. Պուլանժէ հանդգնութեամբ կ'անցուցնէ իւր երեսնօրեայ խստագոյն ձերբակալում։ Զինուորական բաւերու տեղեակ անձեր դիտեն թէ կարեւոր տարբերութիւն մը կայ «պարզ ձերբակալման» եւ «խստագոյն ձերբակալման» միջեւ։ Զինուորական մը, որ պարզ ձերբակալման ենթարկուի կրնայ առնէն դուրս ելլել եւ զինուորական կըրթութեանց մասնակցիլ։ Սակայն խստագոյն ձերբակալման ենթարկեալ ոտքայն կը պտրտաւորի փակուած մնալ իւր տան մէջ, ուր կրնայ ընդունիլ միայն իւր կինը, եւ յայնժամ եւեթ կրնայ դուրս ելլել, երբ բժիշկը վկայէ թէ իւր առողջութիւն թոյլ օդ կը պահանջէ։ Նաեւ այնպիսին պարտաւոր է յանձնել իւր սուր։

Բացայայտ է թէ Ջօր. Պուլանժէ արժանի էր այս պատժոյ, վասն զի նա խոստովանեցաւ թէ արտասանած էր այնպիսի խօսքեր, որ եթէ անպատիժ թողուէր նա, կառավարութիւնը պիտի չնչէր իւր իսկ իշխանութիւն։ Լրագրոյ լրաբերի մը Ջօր. Պուլանժէ ըսաւ, «Գիտեմ թէ պատերազմական նախարարին յարուցած այս պայքար (Գոֆարելի դատավարութիւնն) ուղղուած է լիովին ինձ դէմ։ Այդ իրողութիւն չունի մեծ կարեւորութիւն իմ համար։ Ես վեր կը գանուիմ այդպիսի հարուածներէ, անոնք չեն կարող դպչիլ ինձ. . . . Ընթացքն իմ հակառակորդաց, որք զայրացած են իմ վայելած ժողովրդականութեան պատճառաւ, պիտի լուսաւորէ երկիրը նկատմամբ իւրեանց զգացմանց եւ հաւատարմութեան։» Ուրիշ լրաբերի մը Ջօր. Պուլանժէ ըսած է թէ Ջօր. Ջէռոն, առանձին խօսակցութեան մէջ, ծածկած չէ թէ դիտաւորութիւն ունի Գոֆարելի դատավարութիւնն պատճառ ընել Գերմանիոյ հետ պատերազմի, եւ թէ ինք կը գանուի ի Բարիզ կ'ամբաստանին պատերազմական նախարարը թէ կը գործէ անձնական թշնամութեան տեսակէտէ։ Ի Բլէրմոն–Ֆէռան, Ջօրաւարին զինուորական կնձանը, մեծ ցոյց մը պատրաստուեցաւ ի պատիւ Ջօր. Պուլանժէի, բայց անձրեւն արգելք եղաւ այդմ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մարոքի Սուլթանին առողջութեան նկատմամբ եկած լուրեր կը չարունակեն հակասական ըլլալ։ Բարիզէ հեռագիր մը կ'ըսէ. «Տարաձայնութիւն կայ թէ ապստամբութիւն մը տեղի ունեցած է ի Հարաւային Մարոք, եւ թէ ապստամբք յաղթուած են 500 մարդոց կորուստով։» Ցիւրոյի այն խօսքը թէ Գաղիա եւ Սպանիա կատարեալ համաձայնութեան եկած են նկատմամբ Մարոքի, կը ժխտուի Սպանիական թերթերէ։ Կառավարական երկու թերթեր կ'ըսեն թէ ի Մարոք

խռովութեանց պատուն, նախաձեռնութիւնն Իտալիոյ յանձնուելու է, եւ յոյս կը յայտնեն թէ Իտալիա պիտի առաջարկէ միւս եւրոպական պետութիւններուն, թէ գործելու կատարեալ ազատութիւն Թողուի Սպանիոյ։ Սպանիական հանրապետական թերթ մը, որ կը տպատուի նպատատուր խօսել Գաղիոյ նկատմամբ, կը նկատէ Ֆիկարոյի խօսքն իբր ծուղակ մը, այնպէս յայտնի լարուած որ Սպանիացիք բաւական խելք ունին այդ ծուղակէ խուսափելու։ Այդ թերթ կ'ըսէ թէ Գաղիոյ վախաքն է որ Սպանիա ստատէ իր զօրութիւն պատերազմելով Մարոքի անկախ ցեղերու հետ, եւ Թողու ղԳաղիա որ ստատէ ճիշդ ժամանակին միջամտելու պատեհութեան։ Մարոքի գործոց վերաբերեալ Գիսպանատժողովի մը գումարման ղրոյցն եւս ստրածուեցաւ, բայց հաստատութիւն չգտաւ։

—Ի Լանսոն անգործ մնացեալ գործատուրց մէ քանի միթինկներ գումարուեցան, որոց մին կը պարունակէր 25,000 անձեր, եւ տեղի ունեցաւ Հոկ. 23ին։ Այս վերջին միթինկը վերջացաւ առանց ծանր անպատեհութեան, սակայն անցեալ չաբթու Երկուշաբթի օր, ամբոխը կռուեցաւ ոստիկանութեան հետ, եւ փողոցները պարպուելէ յառաջ, բաղում անձեր վիրաւորուեցան։ Թայմ կ'ըսէ թէ այս գումարում չէր բաղկանար պատուաւոր անգործ աշխատաւորներէ, այլ ոճրագործ կարգերէ, եւ կը հրաւիրէ քաղաքային իշխանութիւնը վերջ տալ նոցա գումարմանց նեղութիւններուն։ Նոյն առեն Քաղաքապետ Լորը գումարած է Օգնական Յանձնախումբ մը վնասուելու եւ օգնելու զնոսա, որք իրապէս են կարօտ։

Շահեկանութիւն ունեցող Բրիտանական այլ լրոց մէջ հետագայք արժանի են ուշադրութեան։ Ընթերցողք պիտի գիտեն թէ մի քանի չաբաթ յառաջ կռիւ մը ծագեցաւ Իռլանտիոյ ինքնավարականաց եւ ոստիկանութեան միջեւ ի Միչըլսթաուն, եւ թէ ոստիկանութիւնը կրակեց խաժամուժին վրայ, եւ սպաննեց երեք մարդ։ Այս անձանց մարմիններու վրայ մի քանի չաբաթներէ հետէ պաշտօնական քննութիւն կատարուելով արդիւնքն եղաւ դատավճիռ մը ոստիկանաց մի քանիին դէմ, թէ այս վերջինք կամաւոր սպանութիւն գործած էին։ Կառավարութիւնը ուրիշ դատարանի մը կը բողոքէ այս վճռոյն դէմ։ —կը կարծուի թէ Ուոսի անուանեալ մարտանաւն ընկղմած է բոլոր նաւասարներով։ Այդ նաւ Շանհայ երթալու համար ճամբայ ելաւ եւ երբ երկար աւեն ուշացաւ, բաւական թուով չոգենաւեր դրկուեցան փնտռելու զայն, բայց չկրցին նաւին հետքն իսկ գտնել։ —Հինդ Անպիտցի եկեղեցականներ, որոց երկուքն են եպիսկոպոս, կ'այցելեն Հին-Կաթոլիկ եկեղեցեաց դպատուր եկեղեցականաց, ի Գերմանիա, յԱւստրիա եւ ի Զուիցերիա, եւ կ'ըսուի թէ հաւանականաբար ի մօտոյ միութիւն պիտի հաստատուի երկու եկեղեցեաց միջեւ։ «Հին Կաթոլիկ» կը կոչուին այն անձինք, որք մերժեցին հաւատալ Պապին անսխալականութեան վարդապետութեան, եւ այդ պատճառաւ բաժնուեցան Պապական եկեղեցիէն։

—Ուէլզի Իշխանին դատերք վարակեալ են հարսանիքի հիւանդութեամբ ի Քոփէնհակ, նման Զարին որդւոց։ Զարին եւ կիւստաւ կայսեր միջեւ կարելի տեսակցութեան վրայ կրկին կը խօսուի, սակայն սա կը ժխատուի Պերլինի կէս-պաշտօնական թերթի մը միջոցաւ։ Կ'ըսուի թէ, եթէ ու եւ է ուրիշ արդելք չըլլար իսկ, բժիշկներ Թոյլ պիտի չտային կայսեր իւր խոր ծերութեան մէջ, նշանակել ինքզինք ամենաթեթեւ տարափոխիկ հիւանդութեան մը։ Ընթերցողք կը յիշեն թէ Գերմանիոյ Գահաժառանգ Իշխանն անցեալ տարի հարսանիքի հիւանդութեամբ վարակուեցաւ, եւ, ըստ կարծեաց բաղում բժշկաց, իւր կոկորդի հիւանդութիւն ծագում առաւ այդ ախտէն։

—Ռուսական Իշխանը, Վորոնձոֆ, որոյ առ Պերլին փոխ քաշած հեռագիրն յիշեցինք անցեալ չաբաթ, ուրիշ մ'եւս ղրկած է առ նոյն Թերթ։ Այս հեռագրին պարունակութիւնն է հետեւեալն. «Իմ եւ բոլոր Ռուսաց համակրութիւն վասն Գաղիոյ հիմնուած է այն իրականութեան վրայ թէ մեր միացեալ զօրութեամբ չուտով վերջ պիտի տանք Գերմանաց գլխաւորութեան։»

—Գաղիական Խորհրդարանն սկսաւ իւր նստաշրջան Երեքշաբթի օր։

—Ռիսթիչի պաշտօնէութեան ապագայն վտանգած է Սրմատական կուսակցութեան պատկանող բազմաթիւ խումբի մը անջատման պատճառաւ։ Նախագոյն կը կարծուէր թէ այդ խումբ պիտի հաւանէր ձուլուիլ Պաշտօնէութեան փոքրամասնութեան հետ։

—Մարոքէ առացուած նորագոյն լուրեր կը տեղեկացունեն մեզ թէ Սուլթանին տողջութիւնն ըստ բաւականին բարւոքած է, եւ թէ ցեղերու մէջ պատահելի խռովութեանց կասկածները հանդարտած են։ Սպանիական կառավարութիւնը հաղորդեց հրաւէր մը Մեծ Պետութեանց՝ կազմակերպելու Միջազգային Դեսպանաժողով մը Մարոքի խնդրոյն նկատմամբ։ Այս գումարման նպատակը պիտի ըլլայ փոփոխել 1880ի Դեսպանաժողովոյն որոշումներն, որք մեծապէս կը վտասեն Մարոքեան չահուց։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս չաբթուան տեղական թերթերը լեցուն են աւազակութեան եւ սպանութեան դէպքերու նկարագրութեամբ։ «Բացարձակ վըստահութեան տէր անձեր» տեղեկագրած են Սկոտլանդի հետագայ պատահարն, որ տեղի ունեցած է, Պոսթորի Ասիական եղերքը Բանտիպլիի շրջակայքը։ Այս չաբթու երկուշաբթի օր իբր երկոտասան աւազակներ մըտան ծեր մարդու մը պատկանող անկին, եւ դրամ պահանջեցին։ Ծերունւոյն պատասխանին վրայ թէ ինք խիստ աղքատ էր, աւազակք վիրաւորեցին զնա վնցհարուածեան հրացանով մը։ Յետոյ կռտի եւ կրակի մի-ջոցաւ նոքա տանջեցին զնա, մինչեւ որ ծերունին առաջնորդեց գողերն այն վայրը, յորում պահած էր 15 ոսկի, որ կը կազմէր բոլոր իւր ընտանեկան արդիւնքը։ Տնակին մէջ գտնուող միւս անձերէ մին սպաննուեցաւ աւազակաց կողմանէ։ Ի Սամաթիա, Էթ Եէմէն թաղը, 3 Թուրքեր կ'այցելեն կնոջարդի երիտասարդ Սալա անուանեալ Յոյնի մը խանութը եւ կը համոզեն զնա իրենց հետ դուրս ելլել։ Երբ կը հասնին մթին եւ առանձին վայր մը, անդ քարով եւ դաշոյնով կը սպաննեն զՍալա, որոյ ուղեղը քարի հարուածներով կը խորտակեն։ Յաւարա այս գործոդութեան նորա դրպանին մէջէն խանութին բանալին կ'առնուն, կը բանան զայն եւ նորա պահեստի դրամն, 70 ոսկի, կը գողնան։ Մարդասպանք ձերբակալուած են։ Նէօլըզոի Թղթակիցը կը ղրկէ այդ Թերթին երկար ցուցակ մը դաղութեանց, որք պատահած են Բօրիճա դատաւոն մէջ ի Մակեդոնիա, եւ կը յիշէ անուամբ մի քանի անձեր, որոց երկրքը կառավարութեան մէջ պաշտօն կը վարեն, եւ, ըստ նամակագրին, այս ապօրինաւոր գործոց մեղսակից կը գտնուին։ Լէվանդ Հէրալտի Էրզրումի Թղթակիցը կ'ըսէ թէ անտուող Թուով մարդասպանութիւնք պատահեցան վերջերս այդ քաղաքին չրջակայքը։ Մանաւանդ կը յիշէ Բէրէմ անուամբ աւազակ մը, որոյ խումբը սպանած է բաւական Թուով մարդիկ։ Դիւղի մը մէջ այդ աւազակք սպաննեցին երկու եղբայրներ, եւ գիւղին մօտ Թողուցին երկու ձիեր, եւ եկան 2 օր վերջ պահանջեցին զայնս հանդերձ դրամի գումարով մը, զոր կեղծեցին թէ անուշադրութեամբ համեհին վրայ ձգած էին։ Ուրիշ պատահարներ եւս կան, բայց չենք ուզեր մեր էջերու մէջ աւելի տեղ զոհել այսպիսի դէպքերու նկարագրութեանց։

—Անցեալ չաբթու վոթորկայ միջոցին մէ քանի նաւեր ընկղմեցան ի Սեւ Ծով Պոսֆորի անցքին քով, սակայն նաւատիք գրեթէ բոլորովին ազատուեցան կենաց Նաւակաց նաւատներէն։ Կը յիշուին 6 տարբեր նաւարեկութիւնք, յորս 58 անձեր ազատուեցան եւ լոկ 4 մարդիկ կորսուեցան։

—Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքական Փոխանորդը կը հեռագրէ Կ. պոլսոյ Հայոց Ս. Պատրիարք Վեհապետեանի թէ իբր 50 Լատին միաբաններ մտան ի Բեթլէհէմ Հայկական եկեղեցին, պատռեցին դորդերը, ջընջեցին կարասներն եւ վանեցին դուրս Հայ քահանայները, յայտարարելով թէ եկեղեցին Լատինաց կը վերաբերի։ Ս. Պատրիարքը դիմած է Ճէվտէթ Փաշայի, որպէս զի հրամայէ այդ Լատին կրօնաւորաց՝ վերադարձնել եւ կեղեցին Հայոց եւ տուժել վնասները։

—Սերվիական երկաթուղւոյ երկու դիծերը, մինչեւ սահմանագլուխ յմնացած ըլլալով, պաշտօնապէս յանձնուեցան Սերվիական կառավարութեան՝ երկաթուղւոյ կառուցիչ ընկերութեան կողմանէ։ Իւզքիւտ–Վրանիա գծին բացման նկատմամբ Մէհմետ կը կարծէ թէ Բ. Դուռը պիտի չհամձի այնմ, մինչեւ որ Կ. պոլսոյ գիծը չըրացուի։ Այսու ամենայնիւ Լէվանդ Հէրալտ կ'ըսէ թէ Կառավարութեան եւ երկաթուղւոյ Միացման Ընկերութեան միջեւ համաձայնութիւնը կատարեալ է, եւ թէ հաւանականաբար երկաթուղւոյ այդ դիծ պիտի բացուի ընդ վոյթ։

—Անցեալ Ուրբաթ օր, Սէլսպըրի հանդիսէն վերջ, Իմպէյալի Պատուանշանի Մեծ Մատաւէնն, որ Կայսրութեան ամենաբարձր աստիճանը կը ներկայէ, չնորհուեցաւ Վեհ. Սուլթանին կողմանէ առ Ձէվտէթ Փաշա, Նախարարն Արդարութեան Դործոց։

—Ի Զմիւռնիա Հոկ. 24ին ծաղկի հիւանդութեամբ մեռնողաց թիւն էր 18, եւ միեւնոյն ախտը կատաղութեամբ կը ճարակի ի Թիրէ, ուր ամէն օր բաւական Թուով անձեր կը մեռնին։ Այս վերջին տեղին մէջ դլխաւորաբար Հրէայք կը տառապին այդ ախտէն։

—Մ. Սթրանսքի, Պուլղարիոյ Արտաքին դործոց Նախարարին եղբայրը, կը գտնուի ի Վիէննա, եւ կ'աշխատի կնքել փոխադարձութիւն մը Լէնտբրպինք դրամատունէն Պուլղարիոյ երկաթուղւոյ լրացման համար։

—«Պաղեստինի Ուղղափառ Ընկերութիւնը» խուզարկութիւններ կ'ընէ հողին տակ Յերուսաղէմ, եւ կը տեղեկագրէ թէ դտած է հին պարսպին մնացորդները, եւ այն դուռը, որոյ մէջէն հաւանականաբար մեր Փրկիչը անցաւ դէպ ի Դողդոթա քայլած պահուն։ Այս Ընկերութեան Նախագահն է Մեծ Դուքս Սերգիոս, Զարին եղբայրը։

ՍՐԺԻՔ ԴՐԱՄԱՑ

Հոկտեմբեր 17/29, 1887

Գոնս. [կորսն վճրկ.]	15 20	Բուս. Երկ. բաժին	35 ⅛
Պարտուց Քարդարման Թղթադրամ (Թուաքիւէ ի Տիւյուն Գայմէսի)	15 30	Ներքին փոխառ.	37 20

ԴՐԱՄԻ, Օսմ լիրան 100ի

Մէճիտիէ	108 17	Բուսիոյ բոլ	90 30
Մէճտիէ	98 10	Նաբոլէոն	87 34
Պէշլիք	103	Գրիմէյ	51 20
Սվիթըրճ	103	Անգլ. լիրա	110 37

Մանէթ Թղթադրամ 10 16

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ՊՈՅՃԱՃԵԱՆ

Տիկնաճաճըլար եօղուրը, Ամերիգան խան